

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

Βρυξέλλες, 11.9.2002
COM(2002) 499 τελικό

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΗ ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ
Στόχος: 3% του Α.Εγχ.Π

Πίνακας περιεχομένων

Σύνοψη	4
1. Εισαγωγή: Ανάδειξη της Ευρώπης σε ηγετική δύναμη	6
2. Οι ελλείψεις της Ευρώπης στα θέματα των επενδύσεων E&A	8
2.1. Το τεράστιο και εντεινόμενο χάσμα επενδύσεων	8
2.2. ...και οι καθυστερήσεις στις επιδόσεις του τομέα της υψηλής τεχνολογίας	8
2.3. Βιομηχανική υποδομή και κλάδοι.....	9
2.4. Η ποικιλομορφία των εθνικών και περιφερειακών καθεστώτων.....	10
3. Αντιστροφή της τάσης: Οι τομείς που προσφέρονται για ανάληψη συντονισμένης δράσης	11
3.1. Η ύπαρξη ελκυστικότερου πλαισίου συνθηκών	11
3.1.1. Η ύπαρξη επαρκών και υψηλής ποιότητας ανθρώπινων πόρων	12
3.1.2. Η ύπαρξη ισχυρών κρατικών ερευνητικών βάσεων με βελτίωση των δεσμών με τη βιομηχανία.....	13
3.1.3. Ανάπτυξη του επιχειρηματικού πνεύματος δια μέσου της E&A και με στόχο την E&A15	
3.1.4. Αποτελεσματική προσαρμογή και χρήση των καθεστώτων δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας	17
3.1.5. Φιλικές για την έρευνα και τις καινοτομίες κανονιστικές ρυθμίσεις	18
3.1.6. Η ύπαρξη ανταγωνιστικού κλίματος και η επικράτηση εποικοδομητικών κανόνων ανταγωνισμού	20
3.1.7. Εποικοδομητικές χρηματοοικονομικές αγορές οι οποίες καλύπτουν τα διάφορα στάδια της ανάπτυξης προϊόντων υψηλής τεχνολογίας και άλλες καινοτόμες εταιρείες	22
3.1.8. Η μακροοικονομική σταθερότητα και η ύπαρξη ευνοϊκών φορολογικών όρων.....	23
3.2. Αποτελεσματικότερη χρήση των κρατικών πηγών χρηματοδότησης για τις επιχειρηματικές πρωτοβουλίες E&A	24
3.2.1. Μέτρα άμεσης στήριξης	25
3.2.2. Φορολογικά κίνητρα.....	25
3.2.3. Μηχανισμοί εγγυήσεων.....	26
3.2.4. Δημόσια στήριξη των κεφαλαίων υψηλού επιχειρηματικού κινδύνου	27
3.2.5. Βελτίωση του συνολικού συνδυασμού των μέσων.....	27
3.3. Η E&A και οι καινοτομίες στις στρατηγικές και τις μεθόδους διαχείρισης των επιχειρήσεων	28

4. Συμπέρασμα: Στην πορεία για μια εναρμονισμένη ευρωπαϊκή προσέγγιση 29

ΣΥΝΟΨΗ

Οι επικεφαλής των κρατών και των κυβερνήσεων καθόρισαν το Μάρτιο του 2000, στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κορυφής της Λισσαβώνας, το στόχο να καταστεί η Ένωση έως το 2010 «η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη γνωσιοκεντρική οικονομία σε παγκόσμια κλίμακα, η οποία θα είναι σε θέση να επιτύχει το στόχο της αιφόρου οικονομικής ανόδου δημιουργώντας περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και ενισχύοντας σε μεγαλύτερο βαθμό την κοινωνική συνοχή». Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βαρκελώνης, δύο χρόνια αργότερα, το οποίο ανασκόπησε την πρόοδο που είχε επιτευχθεί στην πορεία για την επίτευξη του στόχου της Λισσαβώνας, συμφωνήθηκε ότι θα έπρεπε να αυξηθούν στην ΕΕ οι επενδύσεις που διατίθενται για τους σκοπούς της έρευνας και της τεχνολογικής ανάπτυξης (Ε&Α) με απώτερο σκοπό να επιτευχθεί ο στόχος προσέγγισης ποσοστού 3% του Α.Εγχ.Π έως το 2010, από ποσοστό 1,9% το 2000. Απευθύνθηκε επίσης η έκκληση να αυξηθεί το επίπεδο των χρηματοδοτικών πόρων που διατίθεται από τις επιχειρήσεις, το οποίο θα πρέπει να αυξηθεί από το σημερινό επίπεδο του 56% στα δύο τρίτα των συνολικών επενδύσεων Ε&Α, αναλογία που έχει ήδη επιτευχθεί στις ΗΠΑ και ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες. Στις ευρύτερες κατευθυντήριες γραμμές των κρατών μελών και της Κοινότητας για την ακολουθητέα οικονομική πολιτική κατά το 2002 αναγνωρίζεται η σημασία που έχει ο στόχος αυτός και απευθύνεται η σύσταση βελτίωσης των κινήτρων που παρέχονται στις επιχειρήσεις για να προβούν σε επενδύσεις στον τομέα Ε&Α, εξακολουθώντας ταυτόχρονα να εφαρμόζουν χρηστές δημοσιονομικές πολιτικές.

Το βασικό κίνητρο από το οποίο εκπορεύθηκαν οι εν λόγω στόχοι της Βαρκελώνης ήταν η συνειδητοποίηση ότι η ενίσχυση των συστημάτων ανάληψης δράσεων Ε&Α και πραγματοποίησης καινοτομιών αποτελεί βασικό στοιχείο για την επίτευξη των στρατηγικών στόχων της Λισσαβώνας και ότι η επίτευξή τους κινδυνεύει από το τεράστιο και αυξανόμενο χάσμα που εμφανίζουν οι επενδύσεις στο χώρο Ε&Α στην ΕΕ, σε σύγκριση με τις αντίστοιχες στις ΗΠΑ. Το χάσμα αυτό έφθασε σε ποσό ανώτερο των 120 δισεκατομμυρίων €, μέσα στο 2000, 80% των οποίων οφείλεται στις χαμηλότερες επενδύσεις Ε&Α που πραγματοποιούν οι επιχειρήσεις στην Ευρώπη.

Ο ρόλος του κινητήριου μοχλού που καλείται να διαδραματίσει ο κλάδος Ε&Α στο πλαίσιο της ανταγωνιστικής και δυναμικής γνωσιοκεντρικής οικονομίας διασυνδέεται με την ικανότητα της οικονομίας να μετατρέπει τις νέες γνώσεις σε τεχνολογικές καινοτομίες¹. Παρά το γεγονός ότι πολλές επιχειρήσεις αναγνωρίζουν την αυξημένη βαρύτητα των επενδύσεων στα θέματα Ε&Α, θα προβούν στις σχετικές ενέργειες μόνο στο βαθμό που θα είναι σε θέση να εκμεταλλευτούν αποτελεσματικά τα συγκεκριμένα πορίσματα και στον οποίο προσδοκούν ότι θα αποκομίσουν επαρκείς καρπούς οι οποίοι θα αντισταθμίσουν τους συναφείς κινδύνους πραγματοποίησης των εν λόγω επενδύσεων.

Στόχος της παρούσας ανακοίνωσης είναι η εγκαίνιαση του διαλόγου για τις μεθόδους και τα μέσα επίτευξης των στόχων για τις επενδύσεις Ε&Α. Η ανακοίνωση εντοπίζει το ευρύ φάσμα των τομέων πολιτικής οι οποίοι πρέπει να κινητοποιηθούν με συνεπή τρόπο. Η ανακοίνωση καθορίζει σε κάθε θεματικό τομέα τους κύριους

¹ Η οποία στο εξής καλείται στο κείμενο «καινοτομία».

ακολουθητέους στόχους, είτε με εντατικοποίηση των δράσεων οι οποίες έχουν ήδη αναληφθεί στο πλαίσιο της στρατηγικής της Λισσαβώνας και του Ευρωπαϊκού Γνωσιοκεντρικού Χώρου ή με την ανάληψη νέων πρωτοβουλιών. Ακόμη και στις περιπτώσεις για τις οποίες αναλήφθηκε και συμφωνήθηκε η εφαρμογή συγκεκριμένων δράσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο, απαιτείται να καταβληθούν περισσότερες προσπάθειες για να εξασφαλισθεί ότι θα αποφέρουν συγκεκριμένα αποτελέσματα σε εθνική και τοπική κλίμακα. Ταυτόχρονα, αναγνωρίζεται ότι η ποικιλομορφία των καθεστώτων που ισχύουν στα κράτη μέλη και τις υποψήφιες χώρες θα πρέπει να επιτρέψει την υιοθέτηση διαφοροποιημένης απάντησης στα θέματα της εφαρμοστέας πολιτικής.

Η επικράτηση ελκυστικότερου πλαισίου συνθηκών έχει καίρια σημασία, εάν θέλει η Ευρώπη να πετύχει τους επενδυτικούς στόχους E&A που έχει καθορίσει. Στους σημαντικότερους όρους που ισχύουν αναφορικά με το σημείο αυτό συγκαταλέγονται ο κατάλληλος εφοδιασμός με ανθρώπινο προσωπικό με άριστα επαγγελματικά προσόντα, η ύπαρξη ισχυρών κρατικών ερευνητικών δράσεων, η επικράτηση δυναμικού επιχειρηματικού πνεύματος, η εφαρμογή των κατάλληλων καθεστώτων για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, η ύπαρξη ανταγωνιστικών συνθηκών με την εφαρμογή κανονιστικών ρυθμίσεων που είναι φιλικές για την έρευνα και τις καινοτομίες και η ύπαρξη κανόνων του ανταγωνισμού, εποικοδομητικών χρηματοοικονομικών αγορών μακροοικονομικής σταθερότητας και ευνοϊκών φορολογικών όρων.

Τίθεται επίσης το θέμα της πιο αποτελεσματικής και εστιασμένης χρήσης των κρατικών οικονομικών πρωτοβουλιών που έρχονται να πλαισιώσουν τις ιδιωτικές ενέργειες E&A και τις πρωτοβουλίες ανάληψης γνωσιοκεντρικών καινοτομιών, στο πλαίσιο της εφαρμογής των κανόνων για τη χορήγηση των κρατικών ενισχύσεων και του Συμφώνου Σταθερότητας και Οικονομικής Ανάπτυξης, πράγμα που συνεπάγεται ότι οι προσπάθειες για την τόνωση της κρατικής υποστήριξης που παρέχεται στις ενέργειες E&A θα πρέπει να πηγάσει σε σημαντικότερο βαθμό από την αναδιάρθρωση των δημόσιων δαπανών. Το φάσμα των χρηματοδοτικών μηχανισμών που έχουν στη διάθεσή τους οι κρατικές αρχές αναφορικά με το θέμα αυτό είναι μεγάλο, ιδίως σε συνάρτηση με τα μέτρα παροχής άμεσης στήριξης, τα φορολογικά κίνητρα, τα προγράμματα παροχής εγγυήσεων και την κρατική υποστήριξη που παρέχεται στα κεφάλαια υψηλού επιχειρηματικού κινδύνου. Εκείνο που απαιτείται είναι ο συνδυασμός των προαναφερόμενων λειτουργικών μηχανισμών, καθώς κανένας μεμονωμένος μηχανισμός δεν είναι σε θέση να καλύψει το συνολικό φάσμα των πρωτοβουλιών.

Τέλος, τόσο η θέση των ενεργειών E&A στο πλαίσιο της ακολουθητέας συνολικής επιχειρηματικής στρατηγικής των εταιρειών, όσο και η αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα των δραστηριοτήτων τους στους τομείς E&A, αποτελούν σημαντικούς παράγοντες, οι οποίοι θα πρέπει να εξεταστούν.

Για να δοθεί κοινή ανοδική ώθηση στις επενδύσεις E&A σε όλη την Ευρώπη, εκείνο που απαιτείται είναι να δεσμευθούν όλοι οι ενεχόμενοι πρωταγωνιστές στο επίπεδο των κρατών μελών αλλά και σε πανευρωπαϊκή κλίμακα.

Βασιζόμενη στο διάλογο ο οποίος θα εγκαινιαστεί με βάση την παρούσα ανακοίνωση, η Επιτροπή θα προχωρήσει στην υποβολή προτάσεων με επίκεντρο το εστιασμένο φάσμα των δράσεων πρωταρχικής σημασίας, την άνοιξη του 2003.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ: ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΣΕ ΗΓΕΤΙΚΗ ΔΥΝΑΜΗ

Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Κορυφής που συνήλθε στη Λισσαβόνα το Μάρτιο του 2001, οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων καθόρισαν τον εξής φιλόδοξο στόχο για την Ένωση: να καταστεί «η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη γνωσιοκεντρική οικονομία στον κόσμο, η οποία πρέπει να είναι σε θέση να επιτύχει τους στόχους της αειφόρου οικονομικής μεγέθυνσης δημιουργώντας περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και παγιώνοντας σε μεγαλύτερο βαθμό την κοινωνική συνοχή», έως το 2010.

Η συγκρότηση του Ευρωπαϊκού Χώρου Έρευνας και Καινοτομίας, εντός του πλαισίου του Ευρωπαϊκού Γνωσιοκεντρικού Χώρου, αποτελεί ένα από καίρια βήματα στην πορεία της Ένωσης για την επίτευξη του προαναφερόμενου στόχου². Η επίτευξη της επιστημονικής και τεχνολογικής προόδου έχουν ζωτική σημασία για την αειφόρο ανάπτυξη και την ποιότητα των μορφών απασχόλησης στη σημερινή γνωσιοκεντρική οικονομία.

Την τελευταία διετία σημειώθηκε αξιοσημείωτη πρόοδος στην πορεία της δημιουργίας του υπόβαθρου της πολιτικής για την παγίωση αποτελεσματικότερων και περισσότερο ολοκληρωμένων συστημάτων έρευνας και προώθησης καινοτομιών στην Ευρώπη. Μολονότι, οι εν λόγω προσπάθειες θα πρέπει να τονωθούν, πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στο φαινόμενο της υπο-επένδυσης στις ενέργειες Ε&Α στην Ευρώπη και ιδίως στο τεράστιο και αυξανόμενο χάσμα που εμφανίζεται ανάμεσα στις επενδύσεις Ε&Α της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κυριότερων ανταγωνιστών της, κατά πρώτο και κύριο λόγο σε σύγκριση με τις Ηνωμένες Πολιτείες. Το χάσμα, σε ετήσια βάση, ανάμεσα στην Ένωση και τις ΗΠΑ, υπερέβαινε το ποσό των 120 δισεκατομμυρίων € το 2000³. Το γεγονός αυτό αντικατοπτρίζεται στις σχετικά ισχνές επιδόσεις της ευρωπαϊκής οικονομίας. Η ανάλυση αυτή⁴ αποτέλεσε την αφορμή που εξώθησε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Κορυφής της Βαρκελώνης, το Μάρτιο του 2002, να καθορίσει τον νέο στόχο, κύρια επιδίωξη του οποίου είναι να υποβοηθηθεί η επίτευξη των στόχων της Λισσαβώνας. Βασιζόμενοι στη σύσταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής⁵, οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων συμφώνησαν να αυξηθούν οι επενδύσεις Ε&Α στην ΕΕ, επιδιώκοντας να προσεγγιστεί ο στόχος διάθεσης ποσοστού 3% του Α.Εγχ.Π έως το 2010, από ποσοστό 1,9% το 2000. Τα τελευταία χρόνια είχαν προωθηθεί διάφορες συστάσεις καθορισμού ενός αντίστοιχου στόχου, ιδίως με πρωτοβουλία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου⁶ και της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής⁷. Ο στόχος αυτός υποστηρίζεται επίσης από τους ποιοτικούς στόχους που καθορίστηκαν πρόσφατα σε

² Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Για έναν Ευρωπαϊκό Χώρο Έρευνας*, COM(2000)6 τελικό, 18.01.2000

³ Στοιχεία του ΟΟΣΑ και της Eurostat / Εκτιμήσεις των υπηρεσιών της Επιτροπής, με τις τρέχουσες τιμές του ευρώ.

⁴ Βλέπε το έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής το οποίο προσαρτάται στην παρούσα ανακοίνωση, σε ό,τι αφορά τη διεξοδικότερη ανάλυση των πραγματικών στοιχείων. Εξάλλου, σε μία πιο πρόσφατη έκθεση για τις ενέργειες Ε&Α, η οποία καταρτίστηκε από τα κράτη μέλη και υποβλήθηκε στο Συμβούλιο ECOFIN, αναλύεται ο τρόπος με τον οποίο οι ενέργειες Ε&Α είναι σε θέση να συμβάλουν στην επίτευξη του στόχου στρατηγικής της Λισσαβώνας και στην οποία τονίζεται η αναγκαιότητα βελτίωσης των ενεργειών Ε&Α και των πρωτοβουλιών καινοτομίας στην ΕΕ.

⁵ Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Κορυφής της άνοιξης στη Βαρκελώνη «*Η στρατηγική της Λισσαβώνας, για την επίτευξη της αλλαγής*» COM(2002)14, 15.01.2002

⁶ «Έκθεση για την ανακοίνωση της Επιτροπής με τίτλο «*Για έναν Ευρωπαϊκό Χώρο Έρευνας*», έγγραφο συνεδρίασης, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο Α5-0131/2000, 9 Μαΐου 2000.

⁷ ΕΕ C 204, 18 Ιουλίου 2000, σ. 70.

διάφορα κράτη μέλη⁸ για την αύξηση των επενδύσεων E&A. Στις κατευθυντήριες γραμμές της ακολουθητέας οικονομικής πολιτικής των κρατών μελών και της Κοινότητας για το 2002, αναγνωρίζεται η σημασία που έχει ο στόχος αυτός και διατυπώνεται η σύσταση βελτίωσης των κινήτρων που παρέχονται στις εταιρείες να προβούν σε επενδύσεις E&A, εξακολουθώντας ταυτόχρονα να εφαρμόζουν ορθολογικές δημοσιονομικές πολιτικές.

Η προσέγγιση του στόχου διάθεσης 3% του Α.Εγχ.Π για τις δαπάνες E&A αποτελεί τον στόχο που καθορίζεται για την Ευρωπαϊκή Ένωση στο σύνολό της. Όπως αναμένεται, τα σημερινά και τα μελλοντικά κράτη μέλη δεν θα είναι σε θέση να εκπληρώσουν τον εν λόγω στόχο σε μεμονωμένη βάση, έως το 2010, θα πρέπει όμως όλα να συμβάλουν στην προσπάθεια αυτή. Το καθήκον τους έγκειται στο συντονισμό των προσπαθειών τους με στόχο τη δημιουργία της κοινής δυναμικής στην πορεία για την αύξηση των επενδύσεων E&A σε όλη την Ένωση.

Οι πόροι και οι πολιτικές που είναι αναγκαίο να κινητοποιηθούν συνεπάγονται δαπάνες πολύ μεγαλύτερες από τις κυβερνητικές δαπάνες E&A. Πράγματι, ποσοστό μεγαλύτερο από το 80% του επενδυτικού χάσματος στο χώρο E&A με τις Ηνωμένες Πολιτείες οφείλεται στα επίπεδα χρηματοδότησης του επιχειρηματικού κλάδου. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Κορυφής της Βαρκελώνης απηύθυνε την έκκληση να αυξηθεί το επίπεδο χρηματοδοτήσεων του ιδιωτικού τομέα, το οποίο θα πρέπει να ανυψωθεί από το σημερινό του επίπεδο του 56% ώστε να φθάσει στα δύο τρίτα των συνολικών επενδύσεων E&A, αναλογία η οποία έχει ήδη επιτευχθεί στις ΗΠΑ και σε ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες.

Το κυριότερο πρόβλημα που τίθεται για την ενθάρρυνση της αύξησης των ιδιωτικών επενδύσεων σε ενέργειες E&A συνίσταται κατά συνέπεια στις προσπάθειες μετατροπής των επενδύσεων E&A σε ελκυστικότερες και επικερδέστερες ενέργειες για τις επιχειρήσεις στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Χώρου Έρευνας. Για το σκοπό αυτό θα απαιτηθεί η συμπαγής κινητοποίηση ευρύτατου φάσματος πολιτικών, με στόχο την ενίσχυση του ουσιαστικού κύκλου προσπαθειών, στο πλαίσιο των οποίων οι αυξημένες επενδύσεις στις γνώσεις και την τεχνολογία μετασχηματίζονται σε νέα προϊόντα και υπηρεσίες, πράγμα που οδηγεί με τη σειρά του σε βελτίωση των ρυθμών ανόδου της ανταγωνιστικότητας και της απασχόλησης.

Ο διττός στόχος που καθορίστηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Κορυφής της Βαρκελώνης είναι φιλόδοξος, αλλά αναγκαίος. Ο στόχος είναι επίσης εφικτός. Η Σουηδία και η Φινλανδία ήδη εκπληρώνουν το στόχο της διάθεσης ποσοστού 3%, ενώ οι δαπάνες E&A υπερβαίνουν ποσοστό 2,5% στη Γερμανία. Επιπλέον, ο επιχειρηματικός κλάδος ήδη χορηγεί τουλάχιστον τα δύο τρίτα των επενδύσεων σε ενέργειες E&A στο Βέλγιο, τη Γερμανία, τη Φινλανδία και τη Σουηδία, ενώ και η Ιρλανδία βρίσκεται κοντά στο επίπεδο αυτό. Στόχος της παρούσας ανακοίνωσης είναι η εγκαίνιαση του διαλόγου για τους τρόπους και τα μέσα που θα οδηγήσουν στην προαγωγή των επενδύσεων και των καινοτομιών E&A στην Ευρώπη⁹. Ακολουθώντας την πρακτική αυτή, η ανακοίνωση αναγνωρίζει ότι η επιτυχία

⁸ Στην Αυστρία, τη Δανία, τη Φινλανδία, την Ελλάδα, την Ιρλανδία, το Λουξεμβούργο.

⁹ Σε συνάρτηση με το σημείο αυτό πρέπει επίσης να παραπέμψουμε στο COM(2002) 262 της 21.05.2002: «Παραγωγικότητα: το κλειδί για την ανταγωνιστικότητα των ευρωπαϊκών οικονομιών και επιχειρήσεων» και σε άλλες ανακοινώσεις, με τις οποίες η Επιτροπή προτίθεται να προβεί σε παρουσίαση του Ευρωπαϊκού Χώρου Έρευνας, του ρόλου των πανεπιστημίων και της ανταγωνιστικής θέσης των καινοτόμων εταιρειών.

εξαρτάται τόσο από τις ενέργειες των κρατών μελών για να διασφαλιστεί ότι οι πολιτικές οι οποίες ήδη τίθενται σε εφαρμογή αποφέρουν συγκεκριμένους καρπούς σε όλη την ΕΕ, ενώ εξαρτάται επίσης από τη διαμόρφωση νέων τύπων ανάληψης πρωτοβουλιών, οι οποίες θα είναι σε θέση να βοηθήσουν την Ένωση να προχωρήσει περαιτέρω στην πορεία για την επίτευξη του εν λόγω στόχου της. Εκείνο που διακυβεύεται δεν είναι μόνο η επιτυχία στην πορεία της επίτευξης της διάθεσης ποσοστού 3%, αλλά επίσης, στο πλαίσιο της εφαρμογής των προαναφερόμενων πρακτικών, η υλοποίηση της δέσμευσης της Λισσαβώνας για την επικράτηση υψηλότερων επιπέδων οικονομικής ανόδου, απασχόλησης και κοινωνικής συνοχής.

2. ΟΙ ΕΛΛΕΙΨΕΙΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΣΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ Ε&Α

2.1. Το τεράστιο και εντεινόμενο χάσμα επενδύσεων ...

Όπως προκύπτει από τη σύγκριση των δαπανών για ενέργειες Ε&Α στην ΕΕ και τις ΗΠΑ, το χάσμα που υπάρχει είναι τεράστιο και συνεχώς αυξανόμενο, τόσο σε αξία, όσο και ως ποσοστιαία αναλογία του Α.Εγχ.Π. Το χάσμα έφτασε στο ποσό των 124 δισεκατομμυρίων τρεχόντων €, μέσα στο 2002, και διπλασιάστηκε, σε σταθερές τιμές, από το 1994. Η ένταση των ενεργειών Ε&Α στην ΕΕ προσμετρώμενη ως ποσοστό του Α.Εγχ.Π σε αναλογία επί των συνολικών επενδύσεων Ε&Α, καθηλώθηκε σε ποσοστό περίπου 1,9% κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας, τη στιγμή που στις ΗΠΑ εξακολούθησε να αυξάνεται από 2,4% το 1994, σε 2,7% το 2000.

Ο μεγαλύτερος όγκος του χάσματος των ενεργειών Ε&Α (ποσοστό μεγαλύτερο από 80%) και το μεγαλύτερο ποσοστό της διεύρυνσης του χάσματος, τα τελευταία χρόνια, οφείλεται στη χαμηλή χρηματοδότηση από τον επιχειρηματικό κλάδο της ΕΕ. Η κυβέρνηση των ΗΠΑ διαθέτει επιπλέον το ένα τρίτο των πόρων της Ε&Α για την υποστήριξη επιχειρηματικών ενεργειών Ε&Α, σε αντιδιαστολή με την ΕΕ, όπου χορηγείται μόλις το ήμισυ της αναλογίας αυτής (16%) από δημόσιους πόρους. Η κινητήρια ώθηση που εκπορεύεται από αυτή τη σημαντική και διαρκή κυβερνητική υποστήριξη στις ΗΠΑ αποτελεί έναν από τους συντελεστές που συνέβαλαν στην αύξηση των χρηματοδοτούμενων από τις επιχειρήσεις ενεργειών Ε&Α, που παρατηρήθηκε κατά το δεύτερο ήμισυ της δεκαετίας του 1990.

Με κριτήριο την ένταση των πόρων Ε&Α που διατίθενται, το χάσμα που υφίσταται ανάμεσα στην ΕΕ και την Ιαπωνία είναι ακόμη μεγαλύτερο, καθώς η Ιαπωνία διαθέτει ποσοστό 3% του Α.Εγχ.Π της για τις ενέργειες Ε&Α. Ο επιχειρηματικός κλάδος χορηγεί εξάλλου ποσοστό 72% των δαπανών Ε&Α στην Ιαπωνία, σε σύγκριση με ποσοστό 56% στην Ευρώπη, και 67% στις ΗΠΑ. Ωστόσο, υπάρχουν σημαντικοί περιορισμοί στις συγκρίσεις που γίνονται με την Ιαπωνία, ακριβώς λόγω του διαφορετικού ρόλου που ασκούν ο δημόσιος και ο ιδιωτικός τομέας, αλλά και εξαιτίας των προβλημάτων που εμφανίζει το ιαπωνικό χρηματοοικονομικό σύστημα, πράγμα που οδήγησε σε εξασθένιση των οικονομικών επιδόσεων της Ιαπωνίας και απάλειψη των ευεργετικών καρπών από τα υψηλά ποσοστά έντασης των δαπανών της Ε&Α.

2.2. ...και οι καθυστερήσεις στις επιδόσεις του τομέα της υψηλής τεχνολογίας

Όπως αποδεικνύουν οι δείκτες για τις οικονομικές εκροές, οι επιδόσεις της Ευρώπης εξακολουθούν να είναι αρνητικές στο χώρο των καινοτομιών. Η αύξηση της

παραγωγικότητας της εργασίας, η οποία εκπορεύεται εν μέρει από τις καινοτομίες, επιβραδύνθηκε στην ΕΕ κατά το δεύτερο ήμισυ της δεκαετίας του 1990, τη στιγμή που επιταχύνθηκε στις ΗΠΑ, κατά την ίδια χρονική περίοδο¹⁰. Εξάλλου, οι τάσεις του διεθνούς εμπορίου προϊόντων υψηλής τεχνολογίας τονίζουν τις αδυναμίες της Ευρώπης στο θέμα της ανταγωνιστικότητας ορισμένων πτυχών της οικονομίας της που βασίζονται στην τεχνολογία. Πράγματι, το μερίδιο της ΕΕ στην παγκόσμια αγορά των προϊόντων υψηλής τεχνολογίας συνεχίζει να υπολείπεται σημαντικά του αντίστοιχου μεριδίου των ΗΠΑ, ανερχόμενο σε 18% (εξαιρουμένων των ενδοευρωπαϊκών συναλλαγών), σε σύγκριση με ποσοστό 22% για τις ΗΠΑ.

Οι πολιτικές που εφαρμόζουν η ΕΕ και οι εθνικές κυβερνήσεις προς αντιστροφή της τάσης αυτής, πρέπει να βασιστούν στη διεξοδική έρευνα των αιτιών που οδήγησαν στο χάσμα των επενδύσεων και θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους τις διαφορές που υφίστανται ανάμεσα στις βιομηχανικές υποδομές και τους κλάδους αλλά και μεταξύ των κρατών μελών.

2.3. Βιομηχανική υποδομή και κλάδοι

Η διάρθρωση της βιομηχανίας στις ΗΠΑ είναι εξειδικευμένη σε πολύ σημαντικότερο βαθμό στους κλάδους της υψηλής τεχνολογίας και της έντασης των ερευνητικών προσπαθειών, σε σύγκριση με την ΕΕ¹¹. Η κατάσταση αυτή εξηγεί εν μέρει το χάσμα των επενδύσεων. Ένα μεγάλο μέρος της διαφοράς που υφίσταται ανάμεσα στις ΗΠΑ και στην ΕΕ είναι απόρροια της αμυντικής βιομηχανίας και του κλάδου των Τεχνολογιών της Πληροφορικής και των Επικοινωνιών (ΤΠΕ). Ωστόσο, οι διαρθρωτικές αλλαγές δεν είναι σε θέση να εξηγήσουν πλήρως τις διαφορές που υπάρχουν στις επενδύσεις Ε&Α μεταξύ των ΗΠΑ και της ΕΕ. Στους περισσότερους κλάδους, συμπεριλαμβανομένων των μεταποιητικών μονάδων μεσαίας και χαμηλής τεχνολογίας, όπως και στον κλάδο παροχής υπηρεσιών, οι ευρωπαϊκές εταιρείες επενδύουν χαμηλότερα ποσά Ε&Α σε αναλογία προς τις πωλήσεις τους, σε σχέση με τους αμερικανούς ομόλογούς τους. Συνέπεια αυτού είναι οι επιχειρήσεις της ΕΕ να τείνουν να εξειδικεύονται σε προϊόντα και υπηρεσίες χαμηλότερης τεχνολογικής έντασης. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, διατρέχουν τον κίνδυνο απώλειας της ανταγωνιστικότητάς τους προς όφελος αντιπάλων που διαθέτουν μεγαλύτερη ένταση καινοτομιών, ακόμη και στους τομείς μη υψηλής τεχνολογίας, οι οποίοι συνιστούν τον συντριπτικό όγκο της οικονομίας της ΕΕ.

Η ΕΕ είναι, ως εκ τούτου, αναγκαίο να προωθήσει τη μετατόπιση προς κλάδους έντασης Ε&Α οι οποίοι εμφανίζουν υψηλό δυναμικό ανάπτυξης και, ίσως, πράγμα ακόμη σημαντικότερο, επίσης προς την κατεύθυνση της ανάληψης εντονότερων προσπαθειών Ε&Α σε όλους τους κλάδους, εάν πρόκειται να επιτευχθεί ο στόχος που καθορίστηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Κορυφής της Λισσαβώνας.

Οι πολυεθνικές εταιρείες ελέγχουν το μεγαλύτερο μερίδιο των επιχειρηματικών δαπανών Ε&Α. Σε συνεχώς αυξανόμενο βαθμό, χαρακτηρίζονται από την τάση πραγματοποίησης επενδύσεων με βάση την παγκόσμια ανάλυση των πιθανών τόπων

¹⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Παραγωγικότητα: «Το κλειδί για την ανταγωνιστικότητα των ευρωπαϊκών οικονομικών και επιχειρήσεων» COM(2002) 240, 14.05.2002.

¹¹ Βλέπε επίσης το έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής «Έκθεση για την ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα το 2001», 2001.

εγκατάστασης¹². Ανησυχητική, αναφορικά με το σημείο αυτό, είναι η τάση της αυξανόμενης συγκέντρωσης των υπερεθνικών δαπανών Ε&Α στις ΗΠΑ, πράγμα που αποτελεί χαρακτηριστική ένδειξη για την υποχώρηση της παγκόσμιας ελκυστικότητας της ΕΕ ως τόπου εγκατάστασης των ενεργειών Ε&Α, σε σύγκριση με τις ΗΠΑ¹³. Κατά το ίδιο χρονικό διάστημα, μεγαλύτερη αναλογία ΜΜΕ και εθνικών εταιρειών μεγάλης κλίμακας βρέθηκαν αντιμέτωπες με το διεθνή ανταγωνισμό στις εγχώριες αγορές τους, πράγμα που τις υποχρέωσε να αυξήσουν τις ικανότητες πραγματοποίησης καινοτομιών από την πλευρά τους, είτε με τη διεξαγωγή ενδο-επιχειρηματικών ενεργειών Ε&Α είτε με την ανάθεση σε εξωτερικές εταιρείες των πρωτοβουλιών Ε&Α, όπως εμφανίζεται από τα συγκεκριμένα στοιχεία, οι εταιρείες μικρής κλίμακας επενδύουν στην ΕΕ σχετικά μικρότερα ποσά σε ενέργειες Ε&Α, σε σύγκριση με τις ΗΠΑ¹⁴.

Αυτό οφείλεται σε ολόκληρο φάσμα φραγμών οι οποίοι συνδέονται για παράδειγμα με τους ανθρώπινους πόρους, την πρόσβαση σε εξωγενείς πηγές χρηματοδότησης και σε κατάλληλες υποδομές σε τοπική κλίμακα, τη διάδοση των γνώσεων στο πλαίσιο της ΕΕ καθώς και τη δημιουργία και επέκταση εταιρειών τεχνολογικού υπόβαθρου.

2.4. Η ποικιλομορφία των εθνικών και περιφερειακών καθεστώτων

Οι χώρες και οι περιφέρειες¹⁵ της ΕΕ ξεκινούν από πολύ διαφορετικά επίπεδα έντασης ενεργειών Ε&Α, από ποσοστό που κυμαίνεται γύρω στο 1% του Α.Εγχ.Π ή και το οποίο είναι χαμηλότερο στα νότια κράτη μέλη, για να φθάσει σε 3,4% στη Φινλανδία και σε 3,8 στη Σουηδία. Οι διαφορές που υπάρχουν είναι ακόμη μεγαλύτερες μεταξύ των εκάστοτε περιφερειών, στο πλαίσιο των εκάστοτε χωρών. Αλλά και οι τάσεις της έντασης των ενεργειών Ε&Α ποικίλλουν επίσης, εμφανίζοντας ταχείς ρυθμούς ανάπτυξης στις βόρειες χώρες, την Ιρλανδία και την Αυστρία, τη στιγμή που η αναλογία των επενδύσεων Ε&Α επί του Α.Εγχ.Π μειώθηκε στη Γαλλία και στο ΗΒ. Εκείνο που χρειάζεται είναι να δοθεί ιδιάζουσα προσοχή στις διαπεριφερειακές εξελίξεις, καθώς οι εξελίξεις σε διαπεριφερειακή κλίμακα φαίνεται να έχουν εμφανίσει αποκλίσεις, τα τελευταία χρόνια.

Αλλά και το σχετικό βάρος των κυβερνητικών και επιχειρηματικών χρηματοδοτικών πηγών ποικίλλει επίσης σε πολύ σημαντικό βαθμό μεταξύ των χωρών της ΕΕ, με αποτέλεσμα οι επιχειρηματικές επενδύσεις Ε&Α να υπερβαίνουν ή να προσεγγίζουν τα δύο τρίτα των συνολικών δαπανών στη Φινλανδία, τη Σουηδία, τη Γερμανία, το Βέλγιο και την Ιρλανδία, τη στιγμή που είναι χαμηλότερες από το 30% στην Ελλάδα και την Πορτογαλία.

Οι επιδόσεις των υποψήφιων χωρών στα θέματα Ε&Α σημειώνουν συνολικά πρόοδο στις ημέρες μας. Εμφανίζουν, κατά μέσο όρο, ένταση Ε&Α 0,7% του Α.Εγχ.Π,

¹² «Αξιολόγηση του αντίκτυπου της τεχνολογίας και της παγκοσμιοποίησης. Οι επιπτώσεις της μεγέθυνσης και της απασχόλησης», *Ερευνητικό έργο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής*, 5ο Πρόγραμμα Πλαίσιο(ΙΗΡ), ΑΙΤΕΓ, 2000-2002.

¹³ Το 1991, τόσο οι ΗΠΑ και οι τρεις μεγαλύτερες χώρες της ΕΕ (Γαλλία, Γερμανία και ΗΒ), προσέλκυαν το 45% περίπου όλων των διασυννοριακών επιχειρηματικών επενδύσεων Ε&Α στο χώρο του ΟΟΣΑ. Το 1998, οι τρεις αυτές ευρωπαϊκές χώρες προσέλκυαν μόλις το 35% των διασυννοριακών επενδύσεων, τη στιγμή που το μερίδιο των ΗΠΑ είχε εκτοξευθεί στο 55% (ΟΟΣΑ, *Μέτρηση της παγκοσμιοποίησης - Ο ρόλος των πολυεθνικών εταιρειών στις οικονομίες του ΟΟΣΑ*, 2001).

¹⁴ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Τρίτη έκθεση για τους δείκτες Ε&Τ*, η οποία πρόκειται να δημοσιευθεί, 2002

¹⁵ Στο σημείο αυτό οι «περιφέρειες» αναφέρονται στις δευτερεύουσες εθνικές οντότητες.

επίπεδο δηλαδή παρόμοιο με τα αντίστοιχα επίπεδα της Ελλάδας και της Πορτογαλίας. Η Τσεχική Δημοκρατία επιτυγχάνει ποσοστό 1,25%, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό της Σλοβενίας ανέρχεται σε 1,5% του Α.Εγχ.Π. Ωστόσο, η αναλογία των χρηματοδοτικών πόρων που διαθέτουν οι επιχειρήσεις παραμένει εξαιρετικά χαμηλή στις περισσότερες υποψήφιες χώρες και για να σημειωθεί πρόοδος στο θέμα της ενδέχεται να χρειαστεί η παροχή ειδικής υποστήριξης.

Η ποικιλομορφία των καθεστώτων που υπάρχουν στην Ευρώπη επιβάλλει την εφαρμογή διαφοροποιημένων, πλην όμως συντονισμένων πολιτικών, στην πορεία για την παγίωση της ανοδικής κοινής ώθησης με στόχο την επίτευξη του αντικειμενικού στόχου διάθεσης ποσοστού 3%.

3. ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΤΑΣΗΣ: ΟΙ ΤΟΜΕΙΣ ΠΟΥ ΠΡΟΣΦΕΡΟΝΤΑΙ ΓΙΑ ΑΝΑΛΗΨΗ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΕΝΗΣ ΔΡΑΣΗΣ

Για να ενισχυθεί η ελκυστικότητα και η κερδοφορία των επενδύσεων Ε&Α πρέπει να επεκταθούν οι προσπάθειες σε ευρύτετο φάσμα τομέων πολιτικής. Οι τομείς αυτοί σχετίζονται με το πλαίσιο των συνθηκών ανάληψης ενεργειών Ε&Α στην Ευρώπη καθώς και με την χρηματοοικονομική υποστήριξη που παρέχουν οι κυβερνήσεις στις επιχειρηματικές ενέργειες Ε&Α. Η ύπαρξη ενός ελκυστικού πλαισίου συνθηκών αποτελεί τον προαπαιτούμενο όρο για την ενίσχυση των πρωτοβουλιών Ε&Α και των καινοτόμων επιδόσεων στην ΕΕ. Επιπλέον, η παροχή αποτελεσματικότερης κυβερνητικής στήριξης μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα σημαντικές επιπτώσεις για τις επιχειρηματικές επενδύσεις σε πρωτοβουλίες Ε&Α. Ήδη έχουν αναληφθεί πολυάριθμες πρωτοβουλίες σε πανευρωπαϊκή κλίμακα όσο και στο πλαίσιο των κρατών μελών, στους προαναφερόμενους τομείς. Εκείνο που χρειάζεται, ωστόσο, είναι να εκτιμηθεί η μεμονωμένη και συνδυασμένη αποδοτικότητά τους, υπό το πρίσμα των νέων στόχων που καθορίζονται για τις επενδύσεις Ε&Α, με ιδιαίτερη προσοχή στον εντοπισμό εκείνων των τομέων στους οποίους οφείλει να εξεταστεί η εφαρμογή νέων ή ενισχυμένων μέτρων. Οι ακόλουθοι τομείς προσδιορίζουν τους κύριους τομείς της πολιτικής και τους στόχους με επίκεντρο τους οποίους πρέπει να διεξαχθεί ο εστιασμένος διάλογος με όλα τα ενεχόμενα μέρη, για τη διεξαγωγή της προαναφερόμενης εκτίμησης.

3.1. Η ύπαρξη ελκυστικότερου πλαισίου συνθηκών

Οι εταιρείες θα προβούν σε μεγαλύτερες επενδύσεις σε ενέργειες Ε&Α, στο βαθμό που θα είναι σε θέση να εκμεταλλευθούν αποδοτικά τα αποτελέσματα και που προσδοκούν ότι θα επιτύχουν ικανοποιητικές αποδόσεις προς εξισορρόπηση του εγγενούς κινδύνου των δραστηριοτήτων αυτών. Για την πραγματοποίηση αυξημένων επενδύσεων σε ενέργειες Ε&Α απαιτείται η επικράτηση ευνοϊκότερου πλαισίου συνθηκών. Οι επιχειρήσεις πρέπει να έχουν πρόσβαση σε επαρκείς πηγές εφοδιασμού με ανθρώπινους πόρους υψηλής ποιότητας καθώς και σε ισχυρές κρατικές ερευνητικές βάσεις. Ζωτική σημασία έχει όμως επίσης και η επικράτηση ενός άλλου πλαισίου συνθηκών, όπως του επιχειρηματικού πνεύματος, συστημάτων επαρκούς προστασίας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, ή επικράτηση ενός ανταγωνιστικού περιβάλλοντος, στο πλαίσιο του οποίου ισχύουν κανονιστικές ρυθμίσεις και κανόνες του ανταγωνισμού φιλικόι για τις έρευνες και τις καινοτομίες, η ύπαρξη χρηματαγορών οι οποίες παρέχουν υποστήριξη, η επικράτηση ευνοϊκών φορολογικών συνθηκών και μακροοικονομικής σταθερότητας.

3.1.1. Η ύπαρξη επαρκών και υψηλής ποιότητας ανθρώπινων πόρων

Στις κοινοτικές πολιτικές αναγνωρίζεται ήδη η σημασία της ύπαρξης επαρκούς αριθμού επιστημόνων ερευνητών και μηχανικών με κατάλληλα προσόντα. Οι ενέργειες E&A χαρακτηρίζονται από ιδιαίτερα υψηλή ένταση εργασίας και, όπως αποδεικνύουν τα διαθέσιμα στοιχεία, η έλλειψη ανθρώπινων πόρων αποτελεί βασικό ανασταλτικό παράγοντα για την προοπτική της ΕΕ να επιτύχει τον στόχο της διάθεσης ποσοστού 3%.

Το θέμα αυτό είναι αναγκαίο να εξεταστεί κατεπειγόντως, καθώς μάλιστα η ευρωπαϊκή αγορά εργασίας για ερευνητικό προσωπικό εμφανίζει ήδη σημεία έντασης, σε ορισμένους τομείς. Παρά το γεγονός ότι η αναλογία των ατόμων που αποκτούν τα προσόντα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αυξήθηκε σε όλες τις χώρες, οι άνθρωποι πόροι που υπάρχουν συνολικά στους τομείς E&T προσεγγίζουν το στάδιο της πλήρους απασχόλησης. Έστω και με τα τρέχοντα επίπεδα ανάληψης ενεργειών E&A, η πρόσληψη νέων ερευνητών προς αντικατάσταση εκείνων που αποσύρονται θα αποδειχθεί δυσχερής σε ορισμένες χώρες της ΕΕ, λόγω του σχετικά γρηαιότερου προσωπικού στον τομέα E&T, ιδίως εάν εξεταστεί το ανησυχητικό φαινόμενο της μείωσης της ελκυστικότητας ορισμένων εγκυκλίων σπουδών στους χώρους των φυσικών επιστημών, των μηχανολογικών σπουδών και της τεχνολογίας μεταξύ των σπουδαστών¹⁶. Το πρόβλημα θα επιδεινωθεί, εάν συνεχίσει επίσης να αυξάνεται η ζήτηση για ερευνητές εκτός Ευρώπης και συνεχιστεί επίσης η καθαρή εκροή ανθρώπινων πόρων στον τομέα E&T από την Ευρώπη, κυρίως με προορισμό τις Ηνωμένες Πολιτείες¹⁷. Όπως ανέφεραν και οι Υπουργοί Έρευνας και Παιδείας κατά την κοινή ανεπίσημη συνάντησή τους στην Ουψάλα, το Μάρτιο του 2001, η κατάσταση αυτή αποτελεί πηγή «σοβαρών ανησυχιών» για ορισμένες χώρες.

Στόχος πολυάριθμων πρωτοβουλιών που έχουν ήδη αναληφθεί πρόσφατα είναι η βελτίωση της διαθεσιμότητας, της κινητικότητας και της ποιότητας των ανθρώπινων πόρων για τις ενέργειες E&A. Η Επιτροπή έχει παρουσιάσει τη στρατηγική της που θα οδηγήσει στη δημιουργία ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος για την κινητικότητα των ερευνητών και έχει καθορίσει μία σειρά δράσεων οι οποίες θα επιτρέψουν την παγίωση των ειδικών προσόντων και της αριστείας στον τομέα E&A, λαμβάνοντας ταυτόχρονα υπόψη την ιδιάζουσα κατάσταση των περιφερειών οι οποίες εμφανίζουν σοβαρή καθυστέρηση¹⁸. Οι εν λόγω δράσεις έχουν επίσης προωθηθεί στο πλαίσιο του προγράμματος δράσης της Επιτροπής για τις δεξιότητες και την κινητικότητα¹⁹. Στο επίπεδο του Συμβουλίου, το αναλυτικό πρόγραμμα εργασίας για τα επακόλουθα μέτρα εις ό,τι αφορά τους στόχους για τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης

¹⁶ Βλέπε την ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών με τίτλο «Το σχέδιο δράσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τις δεξιότητες και την κινητικότητα» COM(2002) 72 της 13ης Φεβρουαρίου 2002 και την ομάδα εργασίας εμπειρογνομόνων STRATA-ETAN όπου προηγουμένως.

¹⁷ Παρά το γεγονός ότι για το θέμα αυτό θα απαιτηθεί η διεξαγωγή περαιτέρω ερευνών, όπως είναι γνωστό, οι ευρωπαίοι σπουδαστές αντιπροσωπεύουν ποσοστό 36% των αλλοδαπών φοιτητών στις ΗΠΑ, ποσοστό 60% των οποίων εξακολουθεί να βρίσκεται ακόμη στις ΗΠΑ, μία πενταετία έπειτα από τη μετακίνησή τους. Για τη διερεύνηση των τάσεων που χαρακτήρισε το τέλος του δεκαετίας του 1990 παραπέμπουμε στον S. Mahroum, "Europe and the challenge of the brain drain", *IPTS Report* n° 29, Νοέμβριος 1998.

¹⁸ COM(2001) 331 της 20.06.2001.

¹⁹ COM(2002) 72 της 13.02.2002.

στην Ευρώπη, έχει εντοπίσει ορισμένες δράσεις σε συνάρτηση με τις προσλήψεις που γίνονται στον χώρο των επιστημονικών και τεχνολογικών σπουδών²⁰.

Ο στόχος της αύξησης των επενδύσεων στον τομέα E&A, ούτως ώστε να προσεγγίσουν ποσοστό 3% του Α.Εγχ.Π, δεν αποτελεί μόνο ζέον πρόβλημα, αλλά διανοίγει επίσης και την ευκαιρία ανύψωσης του επιπέδου και των προοπτικών σταδιοδρομίας στους τομείς E&T. Αποτελεί ισχυρό κίνητρο για αλλαγές στους τομείς της παιδείας, της κατάρτισης και των συνθηκών κινητικότητας στην Ευρώπη.

Στους στόχους για την επίτευξη των οποίων απαιτείται η ανάληψη εντατικών προσπάθειών ή περαιτέρω πρωτοβουλιών συμπεριλαμβάνονται:

- Η εκτίμηση και η ενίσχυση της συνειδητοποίησης των αναγκών στον χώρο της απασχόλησης, των ειδικών δεξιοτήτων και των μελλοντικών ευκαιριών σταδιοδρομίας στους διάφορους τομείς E&T· η εκτίμηση της ικανότητας των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης να ανταποκρίνονται στις ανάγκες αυτές, σε στενή συνεργασία με τους εργοδότες του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα και με τους φορείς πλαισίωσης με εκπαιδευμένους επιστήμονες και μηχανικούς.

- Η ενθάρρυνση και άλλων γυναικών να ακολουθήσουν σταδιοδρομίες E&T²¹.
- Η περαιτέρω ενθάρρυνση της ανάπτυξης και της ορατότητας των βασικών πόλων και δικτύων αριστείας για την ανώτατη παιδεία και τις ενέργειες E&A, ανταγωνιστικών με τις εξωευρωπαϊκές εναλλακτικές λύσεις.
- Η ενθάρρυνση της ανάπτυξης και της ορατότητας των σταδιοδρομιών στον χώρο των ενεργειών E&T στην Ευρώπη, τόσο στο πλαίσιο των επιχειρήσεων όσο και στον δημόσιο τομέα, αποδίδοντας ιδιαίτερη προσοχή στις οικονομικές συνθήκες, στην πορεία της σταδιοδρομίας για τους νέους επιστήμονες, στον ερευνητικό εξοπλισμό και στη διαθεσιμότητα ερευνητικών πόρων.
- Η διευκόλυνση της δια βίου εκπαίδευσης, της μεταφοράς των γνώσεων και της εξέλιξης της σταδιοδρομίας μέσω της κινητικότητας των ερευνητών στο πλαίσιο της Ευρώπης, αλλά και με την έλευση ερευνητών από τρίτες χώρες, κυρίως με την άρση των ερευνητικών φραγμών και την παροχή κατάλληλων πληροφοριών και υποστήριξης σε όλα τα επίπεδα.

3.1.2. *Η ύπαρξη ισχυρών κρατικών ερευνητικών βάσεων με βελτίωση των δεσμών με τη βιομηχανία*

Η αριστεία αλλά και η κλίμακα του ευρωπαϊκού επιστημονικού υπόβαθρου, συμπεριλαμβανομένων των μακροπρόθεσμων ερευνών, έχουν καίρια σημασία για τη δυναμική που αναπτύσσεται στο πλαίσιο της γνωσιοκεντρικής οικονομίας. Οι πόλοι επιστημονικής αριστείας που περιβάλλουν τα κρατικά ερευνητικά ιδρύματα τείνουν προς την άσκηση ισχυρότατης ευεργετικής ώθησης στις επενδύσεις E&A από όλες

²⁰ Επίσημη Εφημερίδα αριθ. C142 της 14.06.2002.

²¹ Σύμφωνα με την ομάδα εργασίας των εμπειρογνομόνων STRATA-ETAN που κατάρτισε τη μελέτη με τον τίτλο *National R&D Policies - Human Resources in RTD*, τον Μάιο 2002, οι γυναίκες αντιπροσωπεύουν τη στιγμή αυτή ποσοστό που κυμαίνεται μόλις ανάμεσα στο ένα τέταρτο και το ένα τρίτο των ερευνητών στις χώρες της ΕΕ.

τις μορφές επιχειρήσεων στον χώρο αυτό, συμπεριλαμβανομένων εκείνων των επιχειρήσεων οι οποίες δεν επρόκειτο, υπό άλλες συνθήκες να πραγματοποιήσουν επενδύσεις σε ενέργειες E&A. Υπάρχουν ωστόσο αποδείξεις ότι η ένταση των σχέσεων μεταξύ των κύκλων των επιστημόνων και της βιομηχανίας είναι μεγαλύτερη στις ΗΠΑ, σε σύγκριση με την Ευρώπη, ενώ εμφανίζονται επίσης εντονότερες αποκλίσεις μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών. Το φαινόμενο αυτό θέτει το ζήτημα της αποτελεσματικότητας των κρατικών πρωτοβουλιών E&A, στο πλαίσιο των προσπαθειών για τη δημιουργία ενός ισχυρού επιστημονικού υπόβαθρου για τις επιχειρήσεις στην Ευρώπη.

Οι κρατικές πολιτικές καλούνται να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο για τη διευκόλυνση της πορείας εξέλιξης των βασικών πόλων και των δικτύων αριστείας. Μεγαλύτερος είναι ο ρόλος που διαδραματίζουν οι περιφερειακές αρχές, προσελκύοντας, για παράδειγμα, συναφείς με τις ενέργειες E&A επενδύσεις από το εξωτερικό. Συνεπεία αυτού, οι επενδύσεις E&A υπερβαίνουν το όριο διάθεσης ποσοστού 3% σε ορισμένες περιοχές, οι οποίες έχουν δώσει ιδιαίτερη έμφαση στις έρευνες και την καινοτομία και οι οποίες έχουν κατορθώσει να επιτύχουν την αποτελεσματική σύζευξη των δημόσιων και ιδιωτικών μορφών συνεργασίας. Αλλά και σε κοινοτική κλίμακα, τα Διαρθρωτικά Ταμεία συμβάλλουν με ουσιαστικό τρόπο στην εξέλιξη των υποδομών E&A, της δυναμικότητας και της κατάρτισης σε περιφερειακό επίπεδο, ενισχύοντας τις προσπάθειες μείωσης των υφιστάμενων ανισορροπιών.

Στόχος των πολιτικών θα πρέπει να είναι να ενθαρρυνθεί η διαδικτύωση των κρατικών και ιδιωτικών ερευνών, ανεξάρτητα από τον τόπο της εφαρμογής τους. Εξοπλισμένο με προϋπολογισμό 17,5 δισεκατομμυρίων €, το Κοινοτικό Πρόγραμμα-Πλαίσιο για τις ενέργειες E&A 2002-2006 θα αποτελέσει έναν ισχυρό μηχανισμό που θα υποστηρίξει τη σύναψη δημόσιων/ιδιωτικών σχέσεων συνεργασίας στα διευρωπαϊκά δίκτυα αριστείας και στα ολοκληρωμένα έργα. Πάντως, τα αποτελέσματά του θα μεγιστοποιηθούν μόνο εάν οι δράσεις που αναλαμβάνονται στο πλαίσιό του μετεμφυτευθούν και υποστηριχθούν με την ενίσχυση του συντονισμού μεταξύ των ευρωπαϊκών και των εθνικών προγραμμάτων E&A, αλλά και στο πλαίσιο της εκτέλεσης των εθνικών προγραμμάτων, τα οποία εξακολουθούν να αντιπροσωπεύουν ποσοστό περίπου 80%²² των μη στρατιωτικών κρατικών προϋπολογισμών E&A στην ΕΕ.

Αλλά και η διευκόλυνση της κινητικότητας των ερευνητών μεταξύ του κλάδου των κρατικών ερευνών και του ιδιωτικού τομέα θα αποτελέσει, επίσης, σημαντικό μηχανισμό για τη βελτίωση της διαδικτύωσης μεταξύ των κρατικών και των ιδιωτικών ενεργειών E&A στην ΕΕ.

Στους στόχους, για την επίτευξη των οποίων απαιτείται ένταση των προσπαθειών ή ανάληψη περαιτέρω πρωτοβουλιών, συμπεριλαμβάνονται²³:

²² Οι μορφές κοινοτικής ή διακυβερνητικής επιστημονικής συνεργασίας δεν υπερβαίνουν ποσοστό 17% του συνόλου των μη στρατιωτικών κρατικών δαπανών στην ΕΕ. Το πρόγραμμα-πλαίσιο της ΕΕ στο χώρο της έρευνας αντιπροσωπεύει ποσοστό μόλις 5,4% των συνολικών κρατικών προσπαθειών. «Για έναν ευρωπαϊκό χώρο στον τομέα της έρευνας», COM(2000)6 τελικό, 18 Ιανουαρίου 2000.

²³ Αυτοί οι τομείς δράσης πρέπει επίσης να εξετάζονται σε συνάρτηση με τις κρατικές μορφές χρηματοδότησης ιδιωτικών πρωτοβουλιών E&A (βλέπε σημείο 3.2.1).

- Ο καθορισμός σαφέστερων και συνεκτικότερων προτεραιοτήτων για τις κρατικές ενέργειες E&A, με πρόβλεψη της συστηματικότερης συμμετοχής της βιομηχανίας στον ορισμό τους στους συναφείς βιομηχανικούς ή τεχνολογικούς κλάδους.
- Η περαιτέρω ενθάρρυνση της δημιουργίας κρατικών - ιδιωτικών συμπράξεων E&A και ομίλων, με αποτέλεσμα τη μεταφορά τεχνογνωσίας και την εμπορική εκμετάλλευση των αποτελεσμάτων E&A²⁴.
- Η ενθάρρυνση άλλων πρωτοβουλιών για την ενίσχυση του κρατικού ερευνητικού υπόβαθρου και των δεσμών με τη βιομηχανία, στο πλαίσιο των πολιτικών που εφαρμόζει η ΕΕ στον περιφερειακό τομέα και στα θέματα των πολιτικών συνοχής και των μέσων χρηματοδότησης προορισμός των οποίων είναι οι υπονήφειες χώρες.
- Το ευρύτερο άνοιγμα των εθνικών προγραμμάτων E&A στις μορφές υπερεθνικής συνεργασίας.
- Η εξάλειψη των φραγμών που ορθώνονται στην κινητικότητα των ερευνητών που μετακινούνται μεταξύ των πανεπιστημίων και της βιομηχανίας, επιλύοντας ιδίως το πρόβλημα των δυνατοτήτων μεταφοράς των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων και της αναγνώρισης της κινητικότητας ως θετικού στοιχείου στην πορεία εξέλιξης της σταδιοδρομίας τους.

3.1.3. *Ανάπτυξη του επιχειρηματικού πνεύματος δια μέσου της E&A και με στόχο την E&A*

Η αύξηση των επενδύσεων σε ενέργειες E&A θα επιτευχθεί με την αύξηση των επενδύσεων από τους υφιστάμενους φορείς παραγωγής έργου E&A, αλλά επίσης και μέσω του αυξανόμενου αριθμού εταιρειών, ιδίως ΜΜΕ, οι οποίες προβαίνουν σε επενδύσεις E&A (σε ενδοεπιχειρηματική βάση ή αναθέτοντας την αποστολή αυτή σε εξωτερικούς οίκους) και μέσω της δημιουργίας νέων καινοτόμων επιχειρήσεων που στηρίζονται στην E&A, υπό την προϋπόθεση ότι η σύσταση των εν λόγω επιχειρήσεων θα υποστηριχθεί με την καλλιέργεια του κατάλληλου επιχειρηματικού πνεύματος.

Το επιχειρηματικό πνεύμα αποτελεί εξαιρετικά σημαντικό στοιχείο για τη σύσταση εταιρειών με έντονους ρυθμούς ανάπτυξης, οι οποίες δημιουργούν προστιθέμενη αξία από τις επενδύσεις E&A και αποτελούν επίσης νέους σχηματισμούς απόδοσης έργου E&A. Ιδίως οι εταιρείες-τεχνοβλαστοί (spin-off) απετέλεσαν βασικό μοχλό εκμετάλλευσης και διεύρυνσης των ενεργειών E&A τόσο στον κρατικό, όσο και στον ιδιωτικό τομέα.

Οι Ευρωπαίοι τηρούν ωστόσο πολύ πιο επιφυλακτική στάση απ'ό,τι οι Αμερικανοί στα θέματα που αφορούν τη σύσταση νέων επιχειρήσεων²⁵. Η Επιτροπή είναι επίσης

²⁴ Τα πρόσφατα παραδείγματα κρατικών - ιδιωτικών μορφών συνεργασίας E&A μεγάλης κλίμακας συμπεριλαμβάνουν την κοινή επιχείρηση για το Ευρωπαϊκό Σύστημα Ευρωπαϊκής Πλοήγησης Galileo. Στα παραδείγματα περιφερειακών ομίλων συνεργασίας E&A συμπεριλαμβάνονται μεταξύ άλλων οι όμιλοι συνεργασίας στο χώρο της ηλεκτρονικής και σε άλλους τομείς που έχουν αναπτυχθεί με επίκεντρο το Πανεπιστήμιο του Ουλού στη Φινλανδία, οι όμιλοι συνεργασίας στον χώρο της βιοτεχνολογίας στις τρεις γερμανικές «Βιοπεριφέρειες» και σειρά ομίλων συνεργασίας στον κλάδο των μεταφορών στην Ανδαλουσία.

²⁵ Βλέπε *Flash Eurobarometers* της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αριθ. 107, Νοέμβριος 2001, και αριθ. 81, Οκτώβριος 2000.

στη φάση της προετοιμασίας Πράσινης Βίβλου για το επιχειρηματικό πνεύμα²⁶ για να αντιμετωπιστούν οι ελλείψεις αυτές.

Η επιτυχής προώθηση των εταιρειών τεχνοβλαστών αποτελεί καρπό συνδυασμού πολυάριθμων παραγόντων, μερικοί από τους οποίους σχετίζονται με τα χρηματοδοτικά ποσά που διαθέτουν οι συγκεκριμένες περιφέρειες και τα θεσμικά όργανα, ενώ άλλοι συντελεστές σχετίζονται με τις επιχειρηματικές πρακτικές και τις κανονιστικές ρυθμίσεις.

Σύμφωνα με τις αντίστοιχες εκθέσεις, τα κρατικά προγράμματα συνεργασίας στο χώρο E&A ασκούν σημαντική επιρροή για τη σύσταση εταιρειών-τεχνοβλαστών και επηρεάζουν επίσης τις πρώιμες φάσεις ανάπτυξής τους, διευκολύνοντας τη δημιουργία δεσμών στρατηγικής συνεργασίας²⁷. Η δημιουργία εταιρειών-τεχνοβλαστών μέσω των κρατικών ερευνών ενθαρρύνεται σε ολόένα και μεγαλύτερο βαθμό σε περιφερειακή και εθνική κλίμακα και σε επίπεδο ΕΕ, με την υποστήριξη δραστηριοτήτων εκπαίδευσης και κατάρτισης²⁸ εκτός από τις δράσεις που αναλαμβάνονται στις επιστημονικές και τεχνολογικές ζώνες δραστηριοτήτων και στο πλαίσιο θερμοκοιτίδων επιχειρηματικής δραστηριότητας. Οι μεγάλες επιχειρήσεις ενθαρρύνουν επίσης σε αυξανόμενο βαθμό, την εκμετάλλευση της ερευνητικής τεχνογνωσίας και των αποτελεσμάτων με μακροπρόθεσμες προοπτικές ανάπτυξης. Ωστόσο, οι επιτυχείς προσπάθειες αντιγραφής στην Ευρώπη των επιτευγμάτων του Silicon Valley παραμένουν πολύ περιορισμένες.

Αλλά και στο σκέλος της ζήτησης, το επιχειρηματικό πνεύμα που βασίζεται στην E&A ευνοείται από το υψηλό επίπεδο της ειδικής επιστημονικής και τεχνολογικής παιδείας και από το πνεύμα εμπιστοσύνης και κατανόησης που επικρατεί στις σχέσεις μεταξύ της επιστήμης και της κοινωνίας. Η υλοποίηση του προγράμματος δράσης της Επιτροπής για τα θέματα της επιστήμης και της κοινωνίας²⁹ θα αποτελέσει εν προκειμένω απτή συμβολή.

Στους στόχους για τους οποίους απαιτείται η καταβολή έντονων προσπαθειών ή η ανάληψη περαιτέρω πρωτοβουλιών, συμπεριλαμβάνονται:

- Η προώθηση συμπράξεων υψηλής τεχνολογίας σε συνάρτηση με έρευνες που αναλαμβάνονται στον δημόσιο τομέα μέσω της στενής συνεργασίας με τη κοινότητα που αναλαμβάνει τη χρηματοδότηση επενδύσεων υψηλού κινδύνου και την ανάπτυξη διαχειριστικής τεχνογνωσίας (ιδίως σε συνδυασμό με τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και την μεταφορά τεχνολογίας).
- Η διερεύνηση των κατάλληλων μέτρων που θα ληφθούν για να υποστηριχθεί η ανάπτυξη τεχνοβλαστών από μεγαλύτερες επιχειρήσεις.

²⁶ Στη Βίβλο αυτή θα εξεταστούν σχετικές πτυχές, όπως η απλούστευση των διαδικασιών καταχώρησης των εταιρειών στα μητρώα, οι κανονιστικές ρυθμίσεις που αφορούν τη χρεοκοπία και η προώθηση της επιχειρηματικής παιδείας.

²⁷ Pietro Moncada, Alexander Tübke, Jeremy Howells and Maria Carbone: "The Impact of Corporate Spin-Offs on Competitiveness and Employment in the EU", *IPTS-Report*, αριθ. 44, Μάιος 2000; Martin Meyer, "Start-up support and company growth", *IPTS-Report*, αριθ. 51, Φεβρουάριος 2001.

²⁸ Όπως οι δραστηριότητες εκείνες που υποστηρίζονται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο.

²⁹ COM(2001)714 της 4ης Δεκεμβρίου 2001.

3.1.4. Αποτελεσματική προσαρμογή και χρήση των καθεστώτων δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας

Τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας (ΔΠΙ) (IPR) και ιδίως τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας, το κόπυραϊτ, το εμπορικό απόρρητο, το ντιζάιν - αποτελούν ολοένα και σημαντικότερο συντελεστή για τον προσδιορισμό των κανόνων του παιχνιδιού στις μορφές ερευνητικών συνεργασιών και στη μεταφορά τεχνολογίας μεταξύ των επιχειρήσεων καθώς και μεταξύ της βιομηχανίας και των κρατικών οργανισμών διεξαγωγής ερευνών. Έχουν επίσης σημασία για τις διακρατικές συμφωνίες επιστημονικής και τεχνολογικής συνεργασίας αλλά και για τις συμφωνίες διεθνών εμπορικών συναλλαγών.

Οι επιχειρήσεις πολυάριθμων κλάδων δεν θα προέβαιναν σε επενδύσεις E&A, ούτε θα μπορούσαν να είναι πλουτοπαραγωγικές, εάν ήταν δυνατή η ελεύθερη αντιγραφή των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η αυξανόμενη σημασία που έχει η πνευματική ιδιοκτησία για τις επιχειρήσεις αντικατοπτρίζεται στην άνοδο των δραστηριοτήτων κατοχύρωσης των ευρεσιτεχνιών αλλά και στο ύψος των κερδών από την εκχώρηση αδειών εκμετάλλευσης της τεχνολογίας. Τα καθεστώτα των ΔΠΙ έχουν περίπλοκο χαρακτήρα και εξελίσσονται με ταχείς ρυθμούς, ανταποκρινόμενα στην ανάγκη αναπροσαρμογής της προστασίας στους νέους τεχνολογικούς θεματικούς τομείς αλλά και στη ζήτηση που εκπορεύεται από τους κατόχους των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας για την παροχή νομικά ασφαλέστερων, ισχυρότερων, περισσότερο εναρμονισμένων και καλύτερα εφαρμοζόμενων διεθνών προδιαγραφών προστασίας. Για τη βελτίωση και χρήση των καθεστώτων ΔΠΙ απαιτείται η υιοθέτηση συμπαγούς προσέγγισης η οποία θα συνδυάζει τόσο τις πτυχές της έρευνας και της καινοτομίας, όσο και τα στοιχεία της εσωτερικής αγοράς, των διεθνών εμπορικών συναλλαγών και των πολιτικών σε θέματα ανταγωνισμού.

Νομοθεσία της ΕΕ: Έχει εγκριθεί ή προτείνεται η έγκριση φάσματος μέτρων για την καθιέρωση ενός πιο αποτελεσματικού και ενοποιημένου πλαισίου προστασίας των ΔΠΙ στην ΕΕ. Σε αυτά συμπεριλαμβάνεται το προσιτό και νομικά βέβαιο κοινοτικό δίπλωμα ευρεσιτεχνίας, η προστασία, μέσω των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, των εφευρέσεων στο χώρο της βιοτεχνολογίας και των εφαρμογών Η/Υ, τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας στην ψηφιακή εποχή, η προστασία των βάσεων δεδομένων, και των σχεδίων. Οποιαδήποτε καθυστέρηση κατά την έγκριση ή εφαρμογή των προαναφερόμενων μέτρων θα αποδειχθεί απολύτως επιζήμια για την ανταγωνιστικότητα της ευρωπαϊκής βιομηχανίας.

Η διεθνής εναρμόνιση και εκτέλεση: Τα έξοδα και οι νομικές αβεβαιότητες στον τομέα της προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας (ΠΙ) αποτελούν δυνητικό φραγμό για τις επενδύσεις E&A και για τις καινοτομίες. Πρέπει να συνεχιστεί ή εναρμόνιση των ρυθμίσεων της νομοθεσίας για τα ΔΠΙ σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Αλλά και σε διεθνές επίπεδο, η προστασία και η εκτέλεση των ΔΠΙ μέσω της εκτέλεσης της συμφωνίας για τα RIPS της ΠΟΕ³⁰ και των συμβάσεων της ΠΟΠΙ³¹ έχουν καίρια σημασία για την ανάπτυξη του εμπορίου, τις μορφές διεθνούς συνεργασίας και τη μεταφορά τεχνολογίας.

³⁰ Συμφωνία για τα συναφή με τις εμπορικές συναλλαγές δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας στο πλαίσιο της Παγκόσμιας Οργάνωσης Εμπορίου, με την οποία καθορίζονται τα ελάχιστα πρότυπα προστασίας και εκτέλεσης των ΔΠΙ.

³¹ Παγκόσμια Οργάνωση Πνευματικής Ιδιοκτησίας.

Η μεταφορά τεχνολογίας από δημόσιους οργανισμούς και οι δημόσιες/ιδιωτικές συνεργασίες E&A: Οι εθνικοί κανόνες που διέπουν τα θέματα της ιδιοκτησίας και της διαχείρισης των ΔΠΙ που είναι απόρροια των συμφωνιών της κρατικής χρηματοδότησης ενεργειών E&A και των ΔΠΙ και των συναφών χρηματοοικονομικών πτυχών στις συνεργασίες μεταξύ των πανεπιστημίων και της βιομηχανίας, παρουσιάζουν σημαντικές αποκλίσεις σε όλη την Ευρώπη αλλά και εντός του πλαισίου των εκάστοτε χωρών. Οι διαφορές αυτές αποτελούν φραγμό για την αποτελεσματική ανάπτυξη των υπερεθνικών δημόσιων/ιδιωτικών συνεργασιών και για τη μεταφορά τεχνολογίας.

Ευαισθητοποίηση, κατάρτιση και παροχή υπηρεσιών υποστήριξης: Η αποτελεσματική προστασία, εκμετάλλευση και μεταφορά τεχνογνωσίας εξαρτώνται όχι μόνο από την ύπαρξη των κατάλληλων νομικών και εκτελεστικών λειτουργικών μηχανισμών, αλλά επίσης και από την ικανότητα των φορέων δημιουργίας των γνώσεων να προβαίνουν σε εκμετάλλευσή τους. Αυτό δεν συμβαίνει ακόμη πλήρως, ιδίως σε ό,τι αφορά τις ΜΜΕ, τα πανεπιστήμια και τους άλλους κρατικούς οργανισμούς ερευνών.

Στους στόχους για τους οποίους απαιτείται η καταβολή έντονων προσπάθειών ή η ανάληψη περαιτέρω πρωτοβουλιών, συμπεριλαμβάνονται:

- Η περαιτέρω βελτίωση του νομικού πλαισίου για τα ΔΠΙ της ΕΕ, όπου αυτό κρίνεται αναγκαίο, ώστε να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα από τις εξελίξεις της τεχνολογίας και από την παγκόσμια διαδικασία της εναρμόνισης, με βάση την έγκαιρη εκτίμηση των επιπτώσεων που έχουν οι ρυθμίσεις της υφιστάμενης νομοθεσίας αλλά και των νέων ζητημάτων που αναφύονται στον τομέα των ΔΠΙ, ως απόρροια της τεχνολογικής προόδου.
- Η δραστήρια επιδίωξη προόδου στα θέματα της διεθνούς εναρμόνισης και εφαρμογής των καθεστώτων των ΔΠΙ, καθώς και η υποβοήθηση των λιγότερο ανεπτυγμένων και των αναπτυσσόμενων χωρών στην κατεύθυνση της οικοδόμησης αυτοδύναμου δυναμικού και της προώθησης αμοιβαία επωφελών συνεργασιών E&A στους τομείς κοινού ενδιαφέροντος.
- Η προώθηση της χρήσης των βέλτιστων πρακτικών σε ό,τι αφορά πτυχές των ΔΠΙ σε δράσεις E&A που χρηματοδοτούνται από δημόσιους πόρους και σε συνεργασίες μεταξύ της βιομηχανίας και των Πανεπιστημίων.
- Η προώθηση αποτελεσματικότερων μορφών διαχείρισης των ΔΠΙ από τους παραγωγούς και τους χρήστες των γνώσεων (συνειδητοποίηση, κατάρτιση των επιστημόνων και των μηχανικών, ανάπτυξη και επαγγελματική εκμετάλλευση των υπηρεσιών υποστήριξης των καινοτομιών).

3.1.5. Φιλικές για την έρευνα και τις καινοτομίες κανονιστικές ρυθμίσεις

Η κανονιστική ρύθμιση των εκάστοτε κλάδων στις αγορές έχει αντίκτυπο στις δραστηριότητες E&A, τόσο άμεσα όσο και έμμεσα, μέσω της ικανότητας παραγωγής καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών. Οι οριζόντιες μορφές κανονιστικών ρυθμίσεων έχουν επίσης άμεση και σημαντική επιρροή, ιδίως στους κανόνες και στις πρακτικές τυποποίησης και δημόσιων προμηθειών.

Στόχος της κανονιστικής ρύθμισης των προϊόντων και των αγορών παροχής υπηρεσιών πρέπει να είναι η προαγωγή του ανταγωνισμού και η ανάπτυξη των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, διασφαλίζοντας εκ παραλλήλου, υψηλά επίπεδα προστασίας για τους καταναλωτές και για το περιβάλλον, αλλά και ισότιμους όρους ανταγωνισμού για τις επιχειρήσεις (βλέπε στο τμήμα 3.1.6). Οι προαναφερόμενοι στόχοι είναι δυνατό να συγκλίνουν και να είναι αμοιβαία επωφελείς. Υπάρχουν πολυάριθμες περιπτώσεις, στο πλαίσιο των οποίων η επιβολή των περιορισμών για λόγους ασφαλείας ή περιβάλλοντος δημιούργησαν νέες εμπορικές ευκαιρίες για προϊόντα ή διαδικασίες υψηλής τεχνολογίας, με αποτέλεσμα οι μακροπρόθεσμες επιπτώσεις στους τομείς της οικονομικής ανάπτυξης και της παραγωγικότητας να είναι θετικές, γεγονός που αποδεικνύεται πολύ σημαντικότερο από τις τυχόν βραχυπρόθεσμες αρνητικές επιπτώσεις των νέων περιορισμών.

Σε άλλες περιπτώσεις, ωστόσο, οι ανεπαρκείς ή υπέρμετρα περιοριστικές κανονιστικές ρυθμίσεις αποδεικνύονται επιζήμιες για τις επιχειρηματικές δραστηριότητες και την ανάπτυξη των ενεργειών E&A. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο βραδύς ρυθμός ανάπτυξης των αγρο-βιοτεχνολογιών στην Ευρώπη - πράγμα που οφείλεται στους αυστηρούς περιορισμούς στην E&A, τη στιγμή που ο κλάδος αυτός ανθεί στις άλλες περιοχές του κόσμου, εξαιτίας των λιγότερο περιοριστικών κανονιστικών ρυθμίσεων. Υπάρχουν επίσης χαρακτηριστικά παραδείγματα, τα οποία αποδεικνύουν ότι οι κανονιστικές ρυθμίσεις καθιστούν δυσχερέστατο το έργο διεξόδου στην αγορά για τις νεοεισερχόμενες επιχειρήσεις (π.χ. για τις νεοευσταθείσες επιχειρήσεις τεχνολογικού υπόβαθρου).

Ενδιαφέρον παράδειγμα ισόρροπης κανονιστικής ρύθμισης αποτελεί η ειδική μεταχείριση που επιφυλάσσεται στα φάρμακα περιορισμένης χρήσης ("ορφανά" φάρμακα) στο δίκαιο τόσο των ΗΠΑ, όσο και της ΕΕ. Με τις νομικές ρυθμίσεις παρέχονται σχετικά κίνητρα στις εταιρείες-τεχνοβλαστούς για την ανάπτυξη φαρμάκων που προορίζονται γι'αυτούς τους μικρούς θύλακες της αγοράς. Οι ενέργειες E&A που έχουν τονωθεί από τη θέσπιση της προαναφερόμενης νομοθεσίας οδήγησαν επίσης σε σημαντικές τεχνολογικές μεταφορές σε άλλους τομείς της βιοτεχνολογίας.

Τόσο η ύπαρξη επίσημης πολιτικής προτύπων, όσο και η έγκαιρη υιοθέτηση προτύπων διαδραματίζουν έναν κρίσιμο ρόλο στην εμπορική εκμετάλλευση των νέων τεχνολογιών, όπως καταδείχθηκε στην περίπτωση της κινητής τηλεφωνίας. Στο πλαίσιο της εφαρμογής της πολιτικής αυτής, η βιομηχανία μπορεί να επιλέγει τις οικείες τεχνικές λύσεις όσον αφορά την τυποποίηση, οι οποίες μπορεί συχνά να χρησιμοποιούνται ως βάθρο των νομοθετικών ρυθμίσεων σε ευρωπαϊκή κλίμακα.

Οι δημόσιες προμήθειες οι οποίες σχετίζονται με τις δημόσιες υποδομές αποτελούν σημαντική πηγή χρηματοδότησης για ορισμένους βιομηχανικούς κλάδους, σε τομείς όπως οι μεταφορές, οι επικοινωνίες και η άμυνα. Ωστόσο, η τάση που ακολουθούν οι κυβερνήσεις της ΕΕ, δηλ. να απαντούν δοκιμασμένες τεχνολογίες στις διαδικασίες των διαγωνισμών, αποθαρρύνουν τις καινοτομίες. Εξάλλου, ο συνεχιζόμενος κατακερματισμός των αγορών προμηθειών στην ΕΕ σε ορισμένους τομείς, περιορίζει το όφελος για όσους φορείς αναλαμβάνουν το ρίσκο της καινοτομίας στην ΕΕ, σε σύγκριση με τους αντίστοιχους φορείς των ΗΠΑ.

Οι μεταβολές στους προαναφερόμενους τομείς θα μπορούσαν να έχουν ουσιαστικό αντίκτυπο στην αύξηση των ιδιωτικών επενδύσεων σε ενέργειες E&A στους

αντίστοιχους βιομηχανικούς τομείς και πρέπει να διερευνηθούν διεξοδικά, από κοινού με τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα, τα κράτη μέλη και τη βιομηχανία.

Στους στόχους για τους οποίους απαιτείται η καταβολή έντονων προσπάθειών ή η ανάληψη περαιτέρω πρωτοβουλιών, συμπεριλαμβάνονται:

- Η διερεύνηση των δυνατοτήτων που διανοίγονται από τις ευρωπαϊκές και εθνικές κανονιστικές ρυθμίσεις των συγκεκριμένων προϊόντων και αγορών παροχής υπηρεσιών με σκοπό την ενθάρρυνση των ενεργειών E&A και της καινοτομίας και η απόδοση ιδιαίτερης προσοχής στις επιπτώσεις που έχουν οι κανονιστικές ρυθμίσεις για τις ενέργειες E&A και για τις καινοτομίες, τόσο άμεσα, όσο και χάρη στην ικανότητα που αποκτάται για την εμπορία νέων προϊόντων και υπηρεσιών. Ίσως να είναι εν προκειμένω σκόπιμη η διενέργεια εστιασμένων επανεξετάσεων των κανονιστικών ρυθμίσεων.
- Όπου αυτό κρίνεται αναγκαίο και σε στενή συνεργασία με τη βιομηχανία, η ενθάρρυνση της συστηματικότερης διαμόρφωσης και χρήσης κοινών ευρωπαϊκών προτύπων. Η πρακτική αυτή πρέπει ιδίως να προωθείται στο πλαίσιο της συγκρότησης κοινών τεχνολογικών βάσεων αφετηρίας οι οποίες θα οδηγήσουν στην σύμπραξη των πρωταγωνιστικών φορέων οι οποίοι ενδιαφέρονται για την ανάπτυξη, τη δοκιμή και τη χρήση των νέων μορφών τεχνολογίας³².
- Η εξέλιξη προς την κατεύθυνση της επικράτησης περισσότερο φιλικών για τις καινοτομίες κανόνων και πρακτικών για τις δημόσιες προμήθειες, αλλά και η βελτίωση των ευκαιριών συμμετοχής των ΜΜΕ, ιδίως μέσω της έγκρισης και εφαρμογής των νομοθετικών προτάσεων με τις οποίες εκσυγχρονίζεται η νομοθεσία της ΕΕ για τις δημόσιες προμήθειες. Με την πρακτική αυτή θα δημιουργηθεί για τις ευρωπαϊκές εταιρείες μια μεγάλη ομάδα χρηστών για την απορρόφηση των νεότερων τεχνολογιών και θα τους δοθεί η δυνατότητα να επιτύχουν με ταχείς ρυθμούς τη διείσδυσή τους στην αγορά, αναγκαία προϋπόθεση για την εμπορική τους επιτυχία σε παγκόσμια κλίμακα.

3.1.6. Η ύπαρξη ανταγωνιστικού κλίματος και η επικράτηση εποικοδομητικών κανόνων ανταγωνισμού

Η ύπαρξη ανταγωνισμού σε επαρκή βαθμό έχει θεμελιώδη σημασία για την οικονομία, στην πορεία για την επίτευξη του βέλτιστου δυνατού επιμερισμού των πόρων και της επίτευξης του υψηλότερου δυνατού βαθμού ευημερίας. Η επικράτηση του ανταγωνισμού στις αγορές των προϊόντων έχει καίρια σημασία για να κατοχυρωθεί ότι οι εταιρείες θα καινοτομούν ώστε να διαφοροποιούνται και να πλεονεκτούν έναντι των ανταγωνιστών τους.

Η κοινοτική πολιτική του ανταγωνισμού μετεξελίχθηκε από μια τυποποιημένη προσέγγιση σε μία περισσότερο οικονομικά προσανατολισμένη και βασιζόμενη στα αποτελέσματα πρακτική. Σήμερα, λαμβάνει πλέον υπόψη της το δυναμικό χαρακτήρα των αγορών και τα ιδιάζοντα χαρακτηριστικά των ενεργειών E&A και

³²

Στα πρόσφατα παραδείγματα σε πανευρωπαϊκή κλίμακα συμπεριλαμβάνεται η πρόταση για τη σύμπραξη μεταξύ της Ευρώπης και των αναπτυσσόμενων χωρών για την πραγματοποίηση κλινικών δοκιμών, φέρνοντας σε επαφή τις κυβερνήσεις και την βιομηχανία με σκοπό την ανάπτυξη και δοκιμή νέων φαρμάκων και εμβολίων για την καταπολέμηση του AIDS/HIV, της ελονοσίας και της φυματίωσης. Η πρωτοβουλία αυτή βασίστηκε για πρώτη φορά στο άρθρο 169 της Συνθήκης ΕΚ.

των καινοτομιών. Τρία είναι τα στοιχεία της κοινοτικής πολιτικής του ανταγωνισμού που έχουν αμεσότερο αντίκτυπο για τις δραστηριότητες E&A και πραγματοποίησης καινοτομιών των εκάστοτε εταιρειών. Σχετίζονται με τις συμφωνίες συνεργασίας σε θέματα E&A, τις συμφωνίες μεταφοράς τεχνολογίας και τις κρατικές ενισχύσεις που παρέχονται για τις ενέργειες E&A.

Η συνεργασία στον τομέα E&A μεταξύ των εταιρειών γίνεται σε συνεχώς αυξανόμενο βαθμό αναγκαία για την εκμετάλλευση των οικονομιών κλίμακας, των μορφών επιμερισμού της τεχνογνωσίας και των συμπληρωματικών μορφών τεχνολογίας. Οι περισσότερες συμφωνίες συνεργασίας δεν εμφανίζουν προβλήματα από τη σκοπιά του ανταγωνισμού και επωφελούνται από τις αλλαγές που χορηγούνται βάσει του άρθρου 81 παράγραφος 3 της Συνθήκης για τα κριτήρια της αποδοτικότητας. Σύμφωνα με τις ρυθμίσεις του νέου κανονισμού αριθ. 2659/2000 όσον αφορά τις αλλαγές κατά κατηγορία για τις συμφωνίες E&A³³ τα κανονιστικά βάρη που επιβαρύνουν τις εταιρείες μειώνονται, γεγονός που τους παρέχει μεγαλύτερη συμβατική ελευθερία.

Σε ό,τι αφορά τις συμφωνίες παραχώρησης αδειών εκμετάλλευσης τεχνολογίας, θα αναθεωρηθεί επίσης ο τρέχων κανονισμός για τη χορήγηση απαλλαγών κατά κατηγορίες³⁴ ακολουθώντας την αυτή προσέγγιση με τους υπόλοιπους κανονισμούς απαλλαγής κατά κατηγορία. Ο επιδιωκόμενος στόχος είναι η εφαρμογή απλούστερων και ενδεχομένως ευρύτερων απαλλαγών κατά κατηγορία για τις συμφωνίες παραχώρησης αδειών εκμετάλλευσης τεχνολογίας, με αποτέλεσμα τον περιορισμό της διεξοδικής εξέτασης από τη σκοπιά της πολιτικής του ανταγωνισμού στην περίπτωση των συμφωνιών παραχώρησης αδειών εκμετάλλευσης σε εκείνα τα περιστατικά, όπου εμφανίζεται αναγκαία ή αντίστοιχη διερεύνηση, και την επικράτηση μεγαλύτερης νομικής βεβαιότητας.

Όσον αφορά τις κρατικές ενισχύσεις που χορηγούνται στις ενέργειες E&A η Επιτροπή αναγνωρίζει το θεμιτό ρόλο που επιτελούν για την αντιμετώπιση των περιστατικών αποτυχίας στην αγορά καθώς και το σημαντικό τους ρόλο στο πλαίσιο της γνωσιοκεντρικής οικονομίας. Ευθυγραμμιζόμενη με τα αιτήματα που είχαν διατυπωθεί στα Ευρωπαϊκά Συμβούλια Κορυφής της Λισσαβώνας και της Στοκχόλμης, η Επιτροπή δεσμεύεται επίσης να ενθαρρύνει τον αναπροσανατολισμό των χορηγούμενων κρατικών ενισχύσεων για την επίτευξη οριζόντιων στόχων, συμπεριλαμβανομένων των ενεργειών E&A. Υπό το πρίσμα του στόχου της Βαρκελώνης για τη διάθεση ποσοστού 3%, η Επιτροπή έκρινε ότι η ισχύς του σημερινού κοινοτικού πλαισίου χορήγησης κρατικών ενισχύσεων για τους σκοπούς της έρευνας και της ανάπτυξης, το οποίο επιτρέπει τη χορήγηση εποικοδομητικού ύψους ενισχύσεων E&A, θα πρέπει να παραταθεί έως το 2005³⁵. Στο πλαίσιο της επόμενης αναθεώρησης του κανονισμού χορήγησης απαλλαγών κατά κατηγορίες για τις ΜΜΕ, η Επιτροπή θα διερευνήσει το ενδεχόμενο επέκτασής του στις κρατικές ενισχύσεις που χορηγούνται για τις ενέργειες E&A.

Στις αποφάσεις του ανταγωνισμού, μία μόνιμη πρόκληση είναι να κατανοηθούν οι μεταβολές που επέρχονται στις διαδικασίες που αφορούν τις βιομηχανικές ενέργειες E&A και τις καινοτομίες και να αποτιμηθούν οι επιπτώσεις τους για τη μελλοντική

³³ EE L 304 της 5.12.2000.

³⁴ Κανονισμός αριθ. 240/96 της Επιτροπής, EE L 031, 9.12.1996.

³⁵ Κοινοτικό πλαίσιο χορήγησης κοινοτικών ενισχύσεων για τους σκοπούς της έρευνας και της ανάπτυξης, EE 45, 17.2.1996.

δυναμική στην αγορά και τους όρους του ανταγωνισμού, ιδίως σε συνάρτηση με άκρως καινοτόμους βιομηχανικούς κλάδους. Για να αξιολογηθεί, ιδίως το δυναμικό της αγοράς χρειάζεται νέα δυναμική προσέγγιση, η οποία θα ξεπερνάει τις στατικές θεωρήσεις και προβλέψεις με βάση τη συμπεριφορά στο παρελθόν.

Στους ακολουθητέους στόχους για τους οποίους απαιτείται η καταβολή έντονων προσπάθειών ή η ανάληψη περαιτέρω πρωτοβουλιών συμπεριλαμβάνονται:

- Στο πλαίσιο των αποφάσεων που αφορούν τα θέματα του ανταγωνισμού, ο συνυπολογισμός της δυναμικής που επικρατεί στην αγορά και των όρων του ανταγωνισμού για την αξιολόγηση των ενεργειών E&A και των δραστηριοτήτων πραγματοποίησης καινοτομιών, ιδίως σε εξαιρετικά καινοτόμους βιομηχανικούς κλάδους.
- Η παρακολούθηση του αναπροσανατολισμού των κρατικών ενισχύσεων που χορηγούνται για τις ενέργειες E&A και της απορρέουσας ώθησης για τις επενδύσεις, καθώς και η συνέχιση των μελετών αναφορικά με τις πιθανές προσαρμογές του κοινοτικού πλαισίου, στο πλαίσιο της επόμενης αναθεώρησής του, το 2005.

3.1.7. Εποικοδομητικές χρηματοοικονομικές αγορές οι οποίες καλύπτουν τα διάφορα στάδια της ανάπτυξης προϊόντων υψηλής τεχνολογίας και άλλες καινοτόμες εταιρείες

Πολλές καινοτόμες εταιρείες είναι αναγκαίο να έχουν πρόσβαση σε εταιρικά κεφάλαια και/ή χρηματαγορές που χορηγούν δάνεια για να προβούν σε επενδύσεις στις ενέργειες E&A και να αναπτύξουν δραστηριότητες καινοτομίας. Οι εταιρείες που εμφανίζουν υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης και ανήκουν στο χώρο της υψηλής τεχνολογίας εξαρτώνται σε καίριο βαθμό από την πρόσβαση σε κεφάλαια χρηματοδότησης στα διάφορα στάδια της ανάπτυξής τους: εξαρτώνται από την πρόσβαση σε κεφάλαια επιχειρηματικού κινδύνου στις πρώιμες φάσεις (όταν είναι υπό εκκώλυση και στη φάση της εγκαίνιασης) και στα στάδια της περαιτέρω ανάπτυξης, αλλά και στις δευτερεύουσες αγορές³⁶ για τη χρηματοδότηση των Αρχικών Δημόσιων Προσφορών τους και για τα συνακόλουθα στάδια επέκτασής τους.

Η πλήρης εκτέλεση του προγράμματος δράσης παροχής χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών (FSAP) και του προγράμματος δράσης για τη χορήγηση κεφαλαίων επιχειρηματικού κινδύνου(RCAP) έχουν, ως εκ τούτου, μεγάλη σημασία για τη συγκρότηση αποτελεσματικότερων και περισσότερο ολοκληρωμένων χρηματαγορών στην Ευρώπη, βελτιώνοντας με τον τρόπο αυτό την πρόσβαση και μειώνοντας το κόστος των εξωτερικών πηγών χρηματοδότησης. Η εξέλιξη αυτή καθίσταται ακόμη πιο αναγκαία, αν ληφθεί υπόψη η σοβαρή επιδείνωση των όρων που επικρατούν στην αγορά μετά το 2000. Πρέπει να αποκατασταθεί η εμπιστοσύνη στις αγορές αυτές, ταυτόχρονα με τις συνεχιζόμενες προσπάθειες εξορθολογισμού τους. Οι εταιρείες μεγάλης κλίμακας προβαίνουν σε αυξανόμενη χρήση των δανείων της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (ETE) για τη χρηματοδότηση των δραστηριοτήτων E&A και για την πραγματοποίηση καινοτομιών. Η εξέλιξη αυτή αποτελεί ένδειξη για το ό,τι οι κατάλληλα σχεδιασμένοι λειτουργικοί μηχανισμοί

³⁶ Όπως στο Neuer Markt της Γερμανίας, στο Nouveau Marché της Γαλλίας, στο σκέλος υψηλής τεχνολογίας του Euronext και στο ευρωπαϊκό NASDAQ (πρώην EASDAQ).

χρέωσης, όπως οι ομολογίες και τα δάνεια που χορηγούνται με τη σύσταση της κατάλληλης ασφάλειας, μπορεί να αποτελέσουν σημαντική πηγή χρηματοδοτήσεων για τις εταιρείες μεσαίου μεγέθους αλλά και για τους υπόλοιπους οργανισμούς που επενδύουν στις ενέργειες E&A και στις δραστηριότητες καινοτομιών.

Στους ακολουθητέους στόχους για τους οποίους απαιτείται η καταβολή έντονων προσπάθειών ή η ανάληψη περαιτέρω πρωτοβουλιών συμπεριλαμβάνονται:

- Σε συνάρτηση με το σημείο αυτό, η εκτέλεση και η ενδεχόμενη έμπρακτη παρακολούθηση των μέτρων που αναλαμβάνονται στο πλαίσιο του RCAP και του FSAP, εντοπίζοντας τα συγκεκριμένα μέτρα που θα βοηθήσουν να τονωθεί η χρηματοδότηση των δανειοδοτήσεων και της κεφαλαιαγοράς για τις ενέργειες E&A και για την πραγματοποίηση καινοτομιών στις εταιρείες, στα διάφορα στάδια της ανάπτυξής τους.
- Στο πλαίσιο των μέτρων έμπρακτης συνακόλουθης εφαρμογής της «Πρωτοβουλίας για την καινοτομία 2000» της ΕΤΕ, η δημιουργία μηχανισμών χρηματοδότησης οι οποίοι συμβάλλουν με καλύτερο τρόπο στην επίτευξη του στόχου αυτού.

3.1.8. Η μακροοικονομική σταθερότητα και η ύπαρξη ευνοϊκών φορολογικών όρων

Στο πλαίσιο του συμφώνου σταθερότητας και οικονομικής μεγέθυνσης θα πρέπει να εξεταστούν και οι κρατικές πολιτικές που εφαρμόζονται προς υποστήριξη των ενεργειών E&A, συμπεριλαμβανομένων των απαιτούμενων προϋποθέσεων διατήρησης δημοσιονομικής θέσης «που αγγίζει την ισορροπία ή είναι πλεονασματική» σε όλα τα στάδια του οικονομικού κύκλου. Η δημοσιονομική πειθαρχία συμβάλλει στην επικράτηση μακροοικονομικής σταθερότητας και στη δημιουργία εποικοδομητικών συνθηκών για τις ενέργειες E&A και για τις καινοτομίες.

Το υγιές δημοσιονομικό καθεστώς αποδεικνύεται ευεργετικό για τις επενδύσεις E&A, με ποικίλους τρόπους. Τα χαμηλά πραγματικά επιτόκια μειώνουν το κόστος των μακροπρόθεσμων επενδύσεων συμπεριλαμβανομένων των ενεργειών E&A. Η σταθερότητα των τιμών περιορίζει την αβεβαιότητα αναφορικά με το ύψος της απόδοσης για τους επενδυτές. Αυτό υποβοηθά ιδίως τις ενέργειες E&A στο πλαίσιο των οποίων η απόδοση επιτυγχάνεται μόνο μεσοπρόθεσμα έως μακροπρόθεσμα. Η επιβολή αυστηρότερων περιοριστικών όρων προϋπολογισμού με σαφείς περιορισμούς για τη χρηματοδότηση, μέσω δημιουργίας ελλειμμάτων, τονίζει την ανάγκη να εφαρμόζονται χρηστές πολιτικές στο χώρο των δημόσιων δαπανών. Η μετακύληση των δημόσιων δαπανών προς τομείς όπως οι ενέργειες E&A και οι καινοτομίες στον χώρο της τεχνολογίας, συμπαρασύρουν τις ιδιωτικές επενδύσεις έχοντας γι' αυτές θετικά αποτελέσματα. Ωστόσο, είναι αναγκαίο οι κυβερνήσεις να εξασφαλίζουν ότι με τις δημόσιες δαπάνες για τις ενέργειες E&A δεν παραγκωνίζονται οι παραγωγικότερες επενδύσεις του ιδιωτικού τομέα.

Οι προσπάθειες για τη διοχέτευση των δημόσιων δαπανών σε νέους στόχους πρέπει επίσης να καταβάλλονται στο πλαίσιο της εφαρμογής ορθολογικών φορολογικών πολιτικών. Οι προσπάθειες για τη διεύρυνση της κεφαλαιουχικής συσσώρευσης, συμπεριλαμβανομένης της κρατικής υποστήριξης στις ενέργειες E&A, θα πρέπει, ως

εκ τούτου, να προέλθει σε σημαντικό βαθμό από την αναδιάρθρωση των δημόσιων δαπανών³⁷. Η ύπαρξη υγιούς φορολογικού περιβάλλοντος έχει θετικό αντίκτυπο για τις ενέργειες E&A και για τις καινοτομίες. Για τις επιχειρήσεις οι οποίες ασκούν δραστηριότητες σε διασυνοριακή βάση στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς, είναι αναγκαία η δημιουργία του κατάλληλου περιβάλλοντος άμεσης φορολογίας, ούτως ώστε οι αποφάσεις που λαμβάνονται για τις επενδύσεις E&A να μην νοθεύονται από αποφάσεις που λαμβάνονται με καθαρώς φορολογικά κριτήρια. Ο στόχος της Επιτροπής³⁸ να δημιουργηθεί για τις εταιρείες ενοποιημένη φορολογική βάση για τις δραστηριότητές τους που ασκούνται σε όλη την ΕΕ θα οδηγούσε στην άρση των εμποδίων που παρεμβάλλονται στον αποδοτικό προσανατολισμό των επενδύσεων, συμπεριλαμβανομένων των επιχειρηματικών επενδύσεων στην E&A.

Εξάλλου, ορισμένοι φόροι, όπως ο ΦΠΑ και ορισμένοι τοπικοί φόροι³⁹, είναι πληρωτέοι ανεξάρτητα από τα τελικά αποτελέσματα των δραστηριοτήτων. Οι εν λόγω μορφές φορολογίας ενδέχεται ιδίως να αποθαρρύνουν δραστηριότητες όπως οι ενέργειες E&A οι οποίες εμφανίζουν αβεβαιότητες ή μακροπρόθεσμες δυνατότητες απόδοσης για τις επενδύσεις.

Στους στόχους για τους οποίους απαιτείται η καταβολή έντονων προσπάθειών ή η ανάληψη περαιτέρω πρωτοβουλιών, συμπεριλαμβάνεται:

- Η διερεύνηση των μεθόδων με τις οποίες τα κράτη μέλη θα ήταν σε θέση να μεταρρυθμίσουν τα φορολογικά τους καθεστώτα, με στόχο τον περιορισμό των υπαρχόντων αντικινήτρων πραγματοποίησης επενδύσεων σε ενέργειες E&A και καινοτομιών.

3.2. Αποτελεσματικότερη χρήση των κρατικών πηγών χρηματοδότησης για τις επιχειρηματικές πρωτοβουλίες E&A

Στο πλαίσιο της επιδίωξης του στόχου διάθεσης ποσοστού 3% και σύμφωνα με τους κανόνες για τη χορήγηση κρατικών ενισχύσεων, η ύπαρξη μηχανισμών δημόσιας στήριξης για την τόνωση των ιδιωτικών επενδύσεων E&A κρίνεται δικαιολογημένη, εάν η απόδοση στον ιδιωτικό τομέα είναι χαμηλότερη από την απόδοση στο κοινωνικό επίπεδο ή εάν χρησιμεύει για την αντιμετώπιση συγκεκριμένων αποτυχιών του συστήματος⁴⁰. Οι κρατικές αρχές έχουν, εν προκειμένω, στη διάθεσή τους ολόκληρο φάσμα χρηματοδότησης, ιδίως δε, μέτρα άμεσης στήριξης, φορολογικά κίνητρα, προγράμματα εγγυήσεων και δυνατότητες δημόσιας στήριξης

³⁷ Έκθεση της Επιτροπής και του Συμβουλίου (ECOFIN) προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Κορυφής (της Στοκχόλμης, 23-24 Μαρτίου 2001), «Η συμβολή των δημοσιονομικών στην ανάπτυξη και την απασχόληση: Βελτίωση της ποιότητας και της αειφόρου ανάπτυξης», έγγραφο 6997/01.

³⁸ Ο οποίος διατυπώνεται στην ανακοίνωση της Επιτροπής «Προς μία εσωτερική αγορά χωρίς φορολογικά εμπόδια» COM(2001)582, 23.10.2001.

³⁹ Για παράδειγμα, ένα μέρος του ΦΠΑ που καταβάλλεται, όταν τα στοιχεία του ενεργητικού αγοράζονται για τους σκοπούς άσκησης των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, μπορεί να μην είναι δυνατόν να αφαιρεθούν από τον ΦΠΑ ο οποίος χρεώνεται στους τελικούς καταναλωτές, ενώ ορισμένοι τοπικοί φόροι επιβάλλονται συχνά απλώς και μόνο επειδή αναλαμβάνονται οι αντίστοιχες επιχειρηματικές δραστηριότητες. Οι φόροι που επιβαρύνουν την εργασία (όπως η φορολογία της μισθοδοσίας) μπορεί επίσης να έχουν σημαντική βαρύτητα για τις επιχειρήσεις που ασκούν δραστηριότητες E&A, εφόσον αυτές μπορεί να απασχολούν εξειδικευμένο προσωπικό σε ποσοστό πάνω από το μέσο όρο.

⁴⁰ Για παράδειγμα, για την ενίσχυση της αλληλεπίδρασης μεταξύ των διαφορετικών τμημάτων του συστήματος ερευνών και καινοτομιών.

επιχειρηματικών κεφαλαίων υψηλού κινδύνου. Κάθε μέσο έχει τις δικές του ιδιομορφίες και δυνατότητες οι οποίες διαφέρουν ανάλογα με τον κλάδο και τη χώρα. Ο αποτελεσματικότερος σχεδιασμός και εφαρμογή των εν λόγω λειτουργικών μέσων, τόσο μεμονωμένα, όσο και συνδυασμένα, μπορεί να αποτελέσει ώθηση για την αύξηση των ιδιωτικών επενδύσεων και να συμβάλει στην επίτευξη του επιδιωκόμενου στόχου διάθεσης ποσοστού 3%.

3.2.1. Μέτρα άμεσης στήριξης

Τα μέτρα άμεσης στήριξης ενδείκνυνται ιδιαίτερα στις περιπτώσεις που οι κυβερνήσεις επιθυμούν να διατηρήσουν τον έλεγχο σε ορισμένες κατηγορίες ερευνών που έχουν διενεργηθεί και να προσανατολίσουν τις ερευνητικές προσπάθειες προς τους μακροπρόθεσμους στόχους της ασκούμενης κρατικής πολιτικής. Αποτελούν τον κυρίαρχο μηχανισμό προώθησης των ιδιωτικών επενδύσεων στον χώρο της έρευνας, στις περισσότερες χώρες.

Η κατάλληλη διαδικασία θα ήταν να κατευθύνονται σε εκείνους τους θεματικούς τομείς, στους οποίους ο ιδιωτικός τομέας αντιμετωπίζει σημαντικά εμπόδια στις επενδύσεις. Σημαντικός είναι εν προκειμένω ο ρόλος που μπορεί να διαδραματίσει η δημιουργία κρατικών - ιδιωτικών συμπράξεων στην τόνωση των ιδιωτικών επενδύσεων, μειώνοντας τους συναφείς με τις επενδύσεις κινδύνους.

Ευρύ είναι το φάσμα των προγραμμάτων άμεσης στήριξης που έχουν τεθεί σε εφαρμογή σε όλα τα κράτη μέλη, με στόχο τη συνεργασία μεταξύ των φορέων παραγωγής τεχνογνωσίας και των χρηστών⁴¹ σε ειδικούς τεχνολογικούς κλάδους, με τη δημιουργία και την ανάπτυξη των ζωνών επιστημονικών και τεχνολογικών δραστηριοτήτων και με την προώθηση της διαδικτύωσης των ιδιωτικών και κρατικών ερευνητικών μονάδων. Στους μηχανισμούς αυτούς συγκαταλέγονται οι επιχορηγήσεις, οι επιχορηγήσεις ανταγωνιστικότητας, οι προμήθειες, οι επιχορηγήσεις που είναι επιστρεπτέες σε περίπτωση που η εμπορική εκμετάλλευση στεφθεί από επιτυχία και η κατ'αποκοπήν χρηματοδότηση των κρατικών οργανισμών και φορέων. Πολυάριθμες χώρες θέτουν ταυτόχρονα σε εφαρμογή πολλές κατηγορίες προγραμμάτων.

3.2.2. Φορολογικά κίνητρα

Τα ορθώς προγραμματιζόμενα φορολογικά κίνητρα ενθαρρύνουν την ευέλικτη και ευπροσάρμοστη διάθεση των επενδύσεων E&A μεταξύ ανταγωνιστικών τεχνολογιών και κλάδων και συνεπάγονται λιγότερες παρεμβάσεις στην αγορά. Διανοίγουν τη δυνατότητα ταχύτερης ανακατανομής πόρων μεταξύ τεχνολογιών, σύμφωνα με τους αυξανόμενους ρυθμούς των τεχνολογικών αλλαγών και των εξελίξεων στις αγορές. Επίσης, περιορίζουν την αβεβαιότητα: οι επιχειρήσεις γνωρίζουν εκ των προτέρων το επίπεδο των διαθέσιμων κινήτρων.

Από την άλλη πλευρά, τα φορολογικά κίνητρα ενδέχεται να έχουν απροσδόκητες συνέπειες, ανταμείβοντας επενδύσεις που θα είχαν ούτως ή άλλως πραγματοποιηθεί και χωρίς τα κίνητρα. Το τελικό κόστος και ο αντίκτυπός τους είναι δυσχερέστερο να προβλεφθούν, λόγω του ευρέος φάσματος των εμπλεκόμενων μεταβλητών.

⁴¹ Η πρακτική αυτή αφορά επίσης τον αυξανόμενο αριθμό εταιρειών οι οποίες διαθέτουν ελάχιστες ή και μηδενικές ικανότητες ανάληψης E&A, αλλά οι οποίες αναθέτουν την κάλυψη των αναγκών τους E&A σε εξωτερικούς φορείς.

Τα φορολογικά κίνητρα που εφαρμόζονται για τις ενέργειες E&A διαφόρων κατηγοριών, χρησιμοποιούνται σε αυξανόμενο βαθμό, με αποτέλεσμα σήμερα να τα χρησιμοποιούν 18 χώρες του ΟΟΣΑ, σε σύγκριση με 12 χώρες που τα χρησιμοποιούσαν στα μέσα της δεκαετίας του 1990⁴². Η αναγνώριση φορολογικών πιστώσεων για τις δαπάνες E&A γίνονται δημοφιλέστερες από τις φοροαπαλλαγές. Ορισμένες χώρες είτε έχουν θέσει ως στόχο τους την παροχή φορολογικών κινήτρων E&A στις μικρές εταιρείες ή θέσπισαν περισσότερο γενναιόδωρες ρυθμίσεις για τις εν λόγω εταιρείες, σε σύγκριση με τα μέτρα για τις μεγάλες επιχειρήσεις. Επίσης, ορισμένα φορολογικά καθεστώτα εστιάζονται στο κόστος της μισθοδοσίας, ενώ επιδίωξη άλλων είναι η ενθάρρυνση της συνεργασίας μεταξύ της βιομηχανίας και των δημόσιων οργανισμών έρευνας.

Ο κατάλληλος σχεδιασμός των φορολογικών μέτρων επηρεάζει σε σημαντικό βαθμό την αποτελεσματικότητά τους για την τόνωση των επενδύσεων E&A. Τα κράτη μέλη καλούνται να συντονίσουν τις πρωτοβουλίες που αναλαμβάνουν εν προκειμένω, ούτως ώστε να αποφευχθεί το φαινόμενο επιζήμιων φορολογικών πρακτικών στο πλαίσιο της ΕΕ.

3.2.3. Μηχανισμοί εγγυήσεων

Η ανεπαρκής πρόσβαση σε εξωγενείς πηγές χρηματοδότησης (δανειακές ή κεφαλαιουχικές) με λογικό κόστος αποτελεί κοινό πρόβλημα για τις ΜΜΕ και ιδίως για τις μικρές και νεοσύστατες εταιρείες υψηλής τεχνολογίας. Το πρόβλημα γίνεται ακόμη οξύτερο στα θέματα της χρηματοδότησης των ενεργειών E&A, ακριβώς λόγω των συνεπαγόμενων κινδύνων. Λαμβάνοντας υπόψη τα δεδομένα αυτά, οι μηχανισμοί εγγυήσεων τόσο σε κεφαλαιουχική όσο και σε δανειακή βάση μπορεί να αποτελέσουν ελκυστικά μέσα προσέλκυσης διαθέσιμων κεφαλαίων και μείωσης του κόστους πρόσβασης. Οι κεφαλαιουχικές εγγυήσεις απευθύνονται, χαρακτηριστικά, στους μελλοντικούς επενδυτές στο χώρο της E&A. Οι δανειακές εγγυήσεις συνιστούν άμεσο κίνητρο για τις εταιρείες ώστε να εντείνουν τις οικείες προσπάθειες E&A. Με τις εγγυήσεις παρέχεται το μέσο επιμερισμού των κινδύνων, με αποτέλεσμα να μειώνεται ο βαθμός έκθεσης των δανειστών/επενδυτών και των εταιρειών. Σε γενικές γραμμές και εφόσον τεθούν καταλλήλως σε εφαρμογή, είναι σε θέση να ασκήσουν το ρόλο του κινητήριου μοχλού για την ανάληψη ιδιωτικών επενδύσεων E&A, με κόστος χαμηλότερο από ό,τι τα άμεσα ή τα φορολογικά μέτρα.

Οι μηχανισμοί εγγυήσεων ποικίλλουν, ανάλογα με την κατηγορία της εκάστοτε εταιρείας. Για τις νεοσύστατες εταιρείες υψηλής τεχνολογίας, οι κεφαλαιουχικές εγγυήσεις μπορούν να τονώσουν τις επενδύσεις, μειώνοντας το επίπεδο των ενεχόμενων κινδύνων και αυξάνοντας το ύψος της απόδοσης. Οι δανειακές εγγυήσεις αποτελούν εν γένει τον καταλληλότερο μηχανισμό για τις ΜΜΕ στους παραδοσιακούς τομείς, εξαιτίας της προτίμησής τους για τις δανειακές μορφές χρηματοδότησης. Μπορούν επίσης να αποδειχθούν ελκυστικές για τις νεοσύστατες εταιρείες υψηλής τεχνολογίας, μόλις αυτές φθάσουν σε ικανοποιητικά επίπεδα ωριμότητας ώστε να επιτυγχάνουν σταθερές εισροές εσόδων.

⁴²

Οι ευρωπαϊκές χώρες είναι η Αυστρία, το Βέλγιο, η Δανία, η Γαλλία, η Ιταλία, οι Κάτω Χώρες, η Πορτογαλία, η Ισπανία, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ουγγαρία. Μολονότι μερικές χώρες σταμάτησαν την εφαρμογή τους ή εξετάζουν το ενδεχόμενο κατάργησης των φορολογικών κινήτρων που παρέχουν για τις ενέργειες E&A, περισσότερες είναι οι χώρες οι οποίες διεύρυναν το πεδίο εφαρμογής τους τα τελευταία χρόνια ή εξετάζουν τρόπους για να εφαρμόσουν την πρακτική αυτή.

Ευρύ είναι το φάσμα των προγραμμάτων χορήγησης δανειακών εγγυήσεων που τίθενται τη στιγμή αυτή σε εφαρμογή στο επίπεδο των κρατών μελών, αλλά και σε πανευρωπαϊκή κλίμακα, χωρίς ωστόσο να έχουν ειδικά σχεδιαστεί για την Ε&Α. Τα προγράμματα χορήγησης κεφαλαιουχικών εγγυήσεων καθιερώθηκαν μόλις πρόσφατα.

3.2.4. Δημόσια στήριξη των κεφαλαίων υψηλού επιχειρηματικού κινδύνου

Στο βαθμό που αυξάνεται ο αριθμός των εταιρειών υψηλής τεχνολογίας, τα κεφάλαια υψηλού επιχειρηματικού κινδύνου, που αποτελούν την κύρια πηγή κεφαλαίων τους στις πρώιμες φάσεις (στη φάση της εκκόλαψης και της εγκαίνιασης των δραστηριοτήτων τους) και στα επόμενα στάδια της ανάπτυξής τους, συμβάλλουν, σε αυξανόμενο βαθμό, στη χρηματοδότηση των ενεργειών Ε&Α. Ωστόσο, οι εν λόγω εταιρείες αντιμετωπίζουν συχνά δυσχέρειες για την ανεύρεση χρηματοδοτικών πόρων στις πρώιμες φάσεις λειτουργίας τους, λόγω των ενεχόμενων κινδύνων αλλά και της μικρής κλίμακας των απαιτούμενων επενδύσεων. Παρά την πρόσφατη αύξηση όσον αφορά την παροχή πηγών χρηματοδότησης στα πρώιμα στάδια δραστηριοτήτων (μέχρι τη στιγμή που ξέσπασε η κρίση του 2000-2001), τα κεφάλαια υψηλού επιχειρηματικού κινδύνου στην Ευρώπη εξακολουθούν να μη διεκπεραιώνουν πλήρως την αποστολή τους, όπως συμβαίνει στις ΗΠΑ. Στην προσπάθειά του να κλείσει το χάσμα αυτό, ο δημόσιος τομέας διαδραματίζει έναν ολοένα και σημαντικότερο ρόλο σε περιφερειακή, εθνική και πανευρωπαϊκή κλίμακα, όχι μόνο μέσω των μηχανισμών χορήγησης εγγυήσεων και παροχής φορολογικών κινήτρων, αλλά και με τη μέθοδο των επιστρεπτέων επιχορηγήσεων, των επιδοτούμενων δανείων και των άμεσων κεφαλαιουχικών επενδύσεων σε ταμεία ανάληψης υψηλών επιχειρηματικών κινδύνων.

Ορισμένα κράτη μέλη έθεσαν πρόσφατα σε εφαρμογή μεγάλη ποικιλία προγραμμάτων με στόχο την τόνωση των ιδιωτικών επενδύσεων που διοχετεύονται σε θερμοκοιτίδες και σε ζώνες επιστημονικών δραστηριοτήτων ή που είναι αφιερωμένες στην χρηματοδότηση ενεργειών Ε&Α σε επιχειρήσεις που εγκαινιάζουν δραστηριότητες υψηλής τεχνολογίας.

3.2.5. Βελτίωση του συνολικού συνδυασμού των μέσων

Χρειάζεται συνδυασμός των μέσων, αφού κανένα μεμονωμένο μέσο δεν είναι σε θέση να καλύψει πλήρως το φάσμα των κινήτρων. Εκείνο που προέχει είναι να εξασφαλιστεί η αποδοτικότητα εις ό,τι αφορά το κόστος και να αποφευχθεί το ενδεχόμενο της υπέρμετρης παραγωγής αποτελεσμάτων, τόσο μεμονωμένα, όσο και στην μεταξύ τους αλληλεπίδραση.

Ο βέλτιστος δυνατός συνδυασμός των μέσων θα διαφέρει αναγκαστικά σε όλες τις χώρες και περιφέρειες και ενδέχεται να μετεξελιχθεί συν τω χρόνω. Οι ανάγκες χρηματοδότησης διαφέρουν ανάλογα με τον εκάστοτε τομέα της βιομηχανίας και κάθε τομέας συμβάλλει με διαφορετικό τρόπο στις συνολικές ιδιωτικές επενδύσεις σε ενέργειες Ε&Α. Επιπλέον, το βέλτιστο επίπεδο διάθεσης δημόσιων πόρων στην Ε&Α και ο επιμερισμός τους μεταξύ της βιομηχανίας και των δημόσιων ερευνητικών οργανισμών εξαρτάται, επίσης, από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του συστήματος Ε&Α κάθε χώρας. Σε ορισμένες περιπτώσεις, αυτό μπορεί να συνεπάγεται τη μεταβολή του επιμερισμού των πόρων μεταξύ του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα Ε&Α ή/και την αύξηση του συνολικού ποσού των δημόσιων δαπανών.

Η χρήση συνεπών κριτηρίων για τον σχεδιασμό και την εκτίμηση του αντίκτυπου των μεμονωμένων μέσων και του συνδυασμού των μέσων αποτελεί ενέργεια που θα διευκόλυνε τη χάραξη πολιτικής και την αμοιβαία διαδικασία εκμάθησης σε όλες τις χώρες.

Σε κοινοτικό επίπεδο, υπάρχουν διάφορα προγράμματα και πρωτοβουλίες που συμβάλλουν στην τόνωση των ιδιωτικών επενδύσεων E&A, μέσω ποικιλόμορφων χρηματοοικονομικών μέσων (επιχορηγήσεις, δάνεια, κεφάλαια και εγγυήσεις)⁴³. Για να εξασφαλιστεί ότι οι ενέργειες θα αποφέρουν τα μέγιστα δυνατά αποτελέσματα, επιδιώκεται η ενίσχυση της συμπληρωματικότητας και συνέργειας των εν λόγω μέσων⁴⁴. Τα ανωτέρω κοινοτικά μέσα αποτελούν ένα ευρωπαϊκό υπόβαθρο εκμάθησης για τη δοκιμή νέων μέσων και για τη διευκόλυνση της ανταλλαγής πείρας μεταξύ των διαφόρων εθνικών χρηματοδοτικών οργανισμών που συμμετέχουν στην υλοποίηση ορισμένων από αυτούς.

Στους στόχους για τους οποίους απαιτείται η καταβολή έντονων προσπάθειών ή η ανάληψη περαιτέρω πρωτοβουλιών, συμπεριλαμβάνονται:

- Στο πλαίσιο της συγκριτικής αξιολόγησης των ερευνητικών πολιτικών και λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορές που υφίστανται λόγω των εθνικών ιδιαιτεροτήτων, ο καθορισμός των ορθών πρακτικών και των καινοτόμων προγραμμάτων για την ενίσχυση του ρόλου του κινητήριου μοχλού που αποτελούν τα διάφορα μέσα δημόσιας στήριξης, για τις ιδιωτικές επενδύσεις στον τομέα E&A.
- Η αποτελεσματικότερη χρήση των εν λόγω μέσων σε περιφερειακή και εθνική κλίμακα και στο επίπεδο της ΕΕ, μεμονωμένα αλλά και σε μεταξύ τους συνδυασμό, με στόχο την ενίσχυση του συνολικού τους αντίκτυπου.

3.3. Η E&A και οι καινοτομίες στις στρατηγικές και τις μεθόδους διαχείρισης των επιχειρήσεων

Η απόφαση μιας εταιρείας να προχωρήσει σε επενδύσεις E&A δεν επηρεάζεται μόνο από το πλαίσιο των συνθηκών που επικρατούν, αλλά και από τη δυνατότητα κρατικής υποστήριξης. Η θέση των ενεργειών E&A στη συνολική επιχειρηματική στρατηγική της και η αποτελεσματικότητα των μεθόδων διαχείρισης των οικείων ενεργειών E&A αποτελούν σημαντικούς παράγοντες στους οποίους αξίζει να δοθεί μεγαλύτερη προσοχή.

Όπως αποδεικνύεται από ορισμένα παραδείγματα, οι εταιρείες οι οποίες ενσωμάτωσαν των E&A και τις καινοτομίες στην επιχειρηματική τους στρατηγική,

⁴³ Εκτός από το Κοινοτικό Πρόγραμμα Πλαίσιο E&A, στα μέσα αυτά συμπεριλαμβάνεται η «Πρωτοβουλία για τις καινοτομίες 2000» της ομάδας της ΕΤΕ και τα Διαρθρωτικά Ταμεία (κανονικά προγράμματα και καινοτόμες δράσεις). Οι διευκολύνσεις εγγυήσεων και κεφαλαίων του πολυετούς προγράμματος επιχειρήσεων και επιχειρηματικού πνεύματος είναι επίσης δυνατόν να χρησιμοποιηθούν για τη χρηματοδότηση δραστηριοτήτων E&A και καινοτομιών.

⁴⁴ Στόχος της συμφωνίας συνεργασίας μεταξύ της Επιτροπής και της ΕΤΕ στο πεδίο των ενεργειών E&A είναι ιδίως η διευκόλυνση της συμπληρωματικής χρήσης των διαφόρων μέσων και η συνεκτίμηση των ιδιομορφιών της E&A κατά το σχεδιασμό των μέσων της ΕΤΕ. Η θέσπιση δανειακών διευκολύνσεων της E&A για τη χρηματοδότηση ευρωπαϊκών έργων E&A στρατηγικού χαρακτήρα, η οποία εξετάζεται προκειμένου να διευκολύνει τη χρηματοδότηση πολυεταίρικών έργων, θα συμβάλει επίσης στην ανάπτυξη συνεργειών μεταξύ του προγράμματος - πλαισίου και του EUREKA.

εμφανίζουν καλύτερες επιδόσεις και επενδύουν υψηλότερα ποσά στην E&A. Πολλές είναι ωστόσο οι εταιρείες οι οποίες δεν έχουν ενσωματώσει την E&A στην επιχειρηματική τους στρατηγική και δεν εκμεταλλεύονται στο έπακρο τις μεθόδους διαχείρισης και τα εργαλεία που αυξάνουν την παραγωγικότητα των ενεργειών της⁴⁵. Αυτό δεν αφορά μόνο τους κλάδους της υψηλής τεχνολογίας, αλλά και τους κλάδους μεσαίας και χαμηλής τεχνολογίας, οι οποίοι καθίστανται περισσότερο γνωσιοκεντρικοί, εφόσον οι εταιρείες οι οποίες ασκούν δραστηριότητες στους εν λόγω κλάδους χρειάζεται σε ολοένα και μεγαλύτερο βαθμό να αναπτύσσουν τις ικανότητές τους για απόκτηση και απορρόφηση νέων τεχνολογιών.

Μια άλλη πτυχή που έχει ιδιαίτερη εν προκειμένω σημασία είναι η αναγνώριση της αυξανόμενης βαρύτητας του πνευματικού κεφαλαίου, που αποτελεί καίριο στοιχείο των επιχειρήσεων. Στις ετήσιες εκθέσεις τους, πολλές εταιρείες αναφέρονται στις δραστηριότητές τους E&A συμπεριλαμβάνοντάς τις απλώς στις υποσημειώσεις των λογιστικών τους καταστάσεων, μειώνοντας σε σημαντικό βαθμό τη διαφάνειά τους για τους επενδυτές.

Στους στόχους για τους οποίους απαιτείται η καταβολή έντονων προσπάθειών ή η ανάληψη περαιτέρω πρωτοβουλιών, συμπεριλαμβάνονται:

- Η διερεύνηση του ρόλου που θα μπορούσαν να διαδραματίσουν σε εθνική και πανευρωπαϊκή κλίμακα οι βιομηχανικοί σύνδεσμοι, παράγοντας την ευαισθητοποίηση και την χρήση ορθών πρακτικών διαχείρισης E&A.
- Η ενθάρρυνση της διενέργειας διεξοδικότερων αναλύσεων και η υποβολή εκθέσεων για την E&A και τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, που θα μπορούσαν να βοηθήσουν, τόσο τα διευθυντικά στελέχη των εταιριών, όσο και την επενδυτική κοινότητα, ώστε να προβαίνουν σε καλύτερες εκτιμήσεις των ευκαιριών και των συναφών κινδύνων.

4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ: ΣΤΗΝ ΠΟΡΕΙΑ ΓΙΑ ΜΙΑ ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΜΕΝΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Όπως επιβεβαιώνεται από τις αναλύσεις οι οποίες περιλαμβάνονται στην παρούσα ανακοίνωση, δεν είναι μόνο αναγκαίο να βελτιωθεί η αποτελεσματικότητα του ευρωπαϊκού συστήματος E&A και καινοτομιών, αλλά θα πρέπει επίσης να επιλυθεί το πρόβλημα των μειωμένων επενδύσεων της ΕΕ στον τομέα της E&A. Θα πρέπει κατεπειγόντως να αντιστραφούν οι τρέχουσες τάσεις στις επενδύσεις E&A, ούτως ώστε να προσεγγισθεί ο στόχος της διάθεσης ποσοστού 3% του Α.Εγχ.Π, έως το 2010, με αύξηση του μεριδίου των πόρων που διατίθενται από τις επιχειρήσεις, το οποίο θα έπρεπε να ανέλθει στα δύο τρίτα των συνολικών δαπανών για σκοπούς E&A. Η μεταβολή αυτή έχει κεφαλαιώδη σημασία για να επιτευχθεί ο αντικειμενικός στόχος της Λισσαβώνας: να καταστεί η Ευρώπη η ηγετική γνωσιοκεντρική οικονομία στον κόσμο. Για την επίτευξη του στόχου θα απαιτηθεί η καταβολή κοινών προσπαθειών με τη συμμετοχή των ευρωπαϊκών θεσμικών

45

Όπως αναμένεται, οι αλλαγές στις διαδικασίες και τις μεθόδους διαχείρισης της βιομηχανικής E&A θα επιταχυνθούν τα επόμενα έτη, αυξάνοντας τις δυνατότητες βελτίωσης της παραγωγικότητας E&A, με την εκτενέστερη χρήση της τεχνολογίας των πληροφοριών και των επικοινωνιών (π.χ. για τη συλλογή στοιχείων, τη διαχείριση της τεχνογνωσίας, τις προσομοιώσεις και τη δημιουργία πρωτοτύπων, την αξιολόγηση των αναγκών για τους χρήστες).

οργάνων, όλων των κρατών μελών, των υποψήφιων χωρών και του επιχειρηματικού κόσμου.

Απαιτείται η κινητοποίηση ευρύτατου φάσματος δημόσιων πολιτικών με συνεπή τρόπο, για να αντιμετωπιστούν τόσο το πλαίσιο των συνθηκών, όσο και οι κρατικοί μηχανισμοί χρηματοδότησης της E&A και της καινοτομίας.

Το πρώτο βήμα που θα πραγματοποιήσει η Επιτροπή θα είναι η έναρξη διαλόγου, με βάση την παρούσα ανακοίνωση, με τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα, τα κράτη μέλη, τις περιφέρειες και τις ενδιαφερόμενες πλευρές, συμπεριλαμβανομένης ιδίως της βιομηχανίας. Ο διάλογος αυτός θα διεξαχθεί με απώτερη προοπτική τον καθορισμό των δράσεων που θα πρέπει να θεσπιστούν ή να ενισχυθούν σε διάφορα επίπεδα, ώστε να ενθαρρυνθεί με αποτελεσματικότερο, συστηματικότερο και συνεκτικότερο τρόπο η ανάληψη επενδύσεων E&A στην Ευρώπη. Τα αποτελέσματα του διαλόγου αυτού θα επιτρέψουν στην Επιτροπή να προτείνει προσανατολισμούς, στο πλαίσιο της ανακεφαλαιωτικής της έκθεσης προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Κορυφής που θα συνέλθει την άνοιξη του 2003. Έπειτα από τη σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Κορυφής και ανάλογα με τα συμπεράσματά του, η Επιτροπή θα εξετάσει το ενδεχόμενο να προτείνει την υιοθέτηση εστιασμένης δέσμης ιεραρχημένων δράσεων, η υλοποίηση των οποίων θα υποστηρίζεται μέσω διαδικασίας ανοικτού συντονισμού.